

Ekonomске sankcije kao dio vanjske politike SAD-a: studija slučaja Iran

Starjački, Vjekoslav

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:114:633496>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-28**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

EKONOMSKE SANKCIJE KAO DIO VANJSKE
POLITIKE SAD-a ; STUDIJA SLUČAJA: IRAN

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof. dr. sc. Luka Brkić

Student: Vjekoslav Starjački

Zagreb

srpanj, 2016

Izjavljujem da sam diplomski rad Ekonomске sankcije kao dio vanjske politike SAD-a; studija slučaja: Iran, koji sam predao na ocjenu mentoru prof. dr. sc. Luki Brkiću, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekao ECTS bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Vjekoslav Starjački

SAŽETAK:	
UVOD:	1
1. TEORETSKI OKVIR	4
2. SAŽETAK EKONOMSKIH SANKCIJA NAD IRANOM	8
2.1. SAD I SANKCIJE NAD IRANOM	9
3. UTJECAJ EKONOMSKIH SANKCIJA NA IRANSKU EKONOMIJU	19
3.1. GLAVNI MAKROEKONOMSKI INDIKATORI	20
3.1.1. BDP	21
3.1.2. INFLACIJA	22
3.1.3. DEPRECIJACIJA VALUTE	24
3.1.4. NEZAPOSLENOST	25
3.1.5. TROŠAK SANKCIJA	26
3.2. IRANSKA NAFTNA INDUSTRIJA POD UTJECajem SANKCIJA	26
4. POGLAVLJE: EKONOMSKE SANKCIJE I IRANSKI NUKLEARNI PROGRAM	31
4.1. Dosadašnji uspjeh u usporavanju i zaustavljanju nuklearnog programa	31
4.2. Uspješnost sankcija nad Iranom: Buduća istraživanja	32
4.2.1. Vrsta i obujam sankcija	33
4.2.3. Međunarodna suradnja	34
4.2.4. Sposobnost Irana da se suprostavi sankcijama	35
4.2.5. Trošak usklađivanja politika Irana	35
4.2.6. Utjecaj sankcija na interesne grupe u Iranu	35
4.2.7. Dužina trajanja sankcija	36
5. UKIDANJE EKONOMSKIH SANKCIJA IRANU	37
5.1. Iranska ekonomija nakon ukidanja sankcija	38
ZAKLJUČAK:	39
POPIS LITERATURE:	41
POPIS SLIKA:	45
ZAHVALE:	45

SAŽETAK:

U radu se analiziraju ekonomske sankcije kao alat za promjenu politike određene države u međunarodnim odnosima. SAD je u suradnji sa ostalim zapadnim državama u periodu od nekoliko godina implementirao niz ekonomskih sankcija nad Iranom. Glavni razlog za uspostavu sankcija se nalazi u kontinuiranom razvoju nuklearnog programa od strane Irana. Glavni cilj ovog rada je bio analiziranje i interpretacija nametnutih sankcija te njihov utjecaj na ekonomske i političke faktore u Iranu. Kroz prikaz raznih ekonomskih faktora došao sam do zaključka kako ekonomske sankcije su imale utjecaj na ekonomiju Irana, ali nedovoljnu da Iran u potpunosti promjeni svoju politiku.

Ključne riječi: sankcije, ekonomija, SAD, Iran, međunarodna zajednica, ekonomski, odnosi

ABSTRACT:

In my master thesis i am analyzing economic sanctions as a tool for changing certain domestic policies in a country that is directly affected by those sanctions. United States with several other western countries was implementing numerous sanctions against Iran throughout several years. The main reason for implementation of sanctions is Iran's continuous development of their nuclear potential. The main goal of my master thesis is to analyze and interpret those sanctions and how they affect economy and domestic policies in Iran. Through various economic factors i came to conclusion that sanctions did affect Iran, but not enough for them to change their policies regarding the development of their nuclear potential

Key words: sanctions, economy, United States, Iran, international community, relations, economy

UVOD:

Ekonomске sankcije su jako važno sredstvo i alat u međunarodnim odnosima. U onim trenucima kada je vojna intervencija drastično rješenje a diplomacija se pokaže apsolutno beskorisnom, ekonomske sankcije postaju optimalni instrument u vanjskoj politici. Ekonomske sankcije su postale aktivno sredstvo korištenja od Prvog svjetskog rata, te su dosada implementirane u jako puno slučajeva kako bi se utjecalo na promjenu, odnosno stvaranje novih politika. Ekonomske sankcije se do danas smatraju jako kontroverznim sredstvom u međunarodnim odnosima.

Sankcije se mogu koristiti kako bi se postigli različiti ciljevi u međunarodnim odnosima, kao što su zaustavljanje vojnih agresija, destabilizacija vlada i država, zaštita ljudskih prava, borba protiv međunarodnog terorizma i zaustavljanje proliferacije nuklearnog oružja. Od potpisivanja Pakta za zaustavljanje proliferacije nuklearnog oružja, poznatim kao (NPT) koji je potpisan 1970 godine, ekonomske sankcije su postale glavno sredstvo upotrebe u slučajevima za koje se smatra da direktno krše pravila pakta. Korištenje ekonomskih sankcija kao sredstva zaustavljanja države da uđe u proces nabave nuklearnog oružja, je dosada imalo relativno uspješan rezultat. Glavni razlog za uspješnu implementaciju ekonomskih sankcija je dužina njihova trajanja, te razni ekonomski i politički faktori koji su specifični za pojedine države.

Glavni razlog zbog kojeg određeni akter ili grupa aktera na međunarodnoj sceni pokreće postupak implementacije ekonomskih sankcija je oslabljivanje ekonomskih potencijala države koja želi razviti nuklearno oružje. Raznim načinima se pokušava onemogućiti, odnosno poskupiti proces razvijanja nuklearnog oružja. Ekonomskim sankcijama se pokušava nametnuti otežano ekonomsko stanje u državi nad kojom se sankcije nameću, te se na taj način pokušava prisiliti vodstvo države da odustane od svojih politika. S obzirom da je razvijanje nuklearnog oružja samo po sebi skup proces za koji je potrebno mnogo resursa, ljudskog kapitala i vremena, nametanje dodatnih sankcija može potencijalno onemogućiti već ionako težak proces razvijanja nuklearnog oružja.

Iranski nuklearni program je bio meta ekonomskih sankcija više od dva desetljeća. Iako je SAD bio glavni akter u nametanju sankcija Iranu, u zadnjih nekoliko godina veliki se broj međunarodnih aktera pridružio u implementiranju sankcija nad Iranom i njihovom ekonomijom.

Otkako je Međunarodna agencija za atomsku energiju (IAEA) 2005 godine, zaključila kako Iran nije poštovao sporazum o zaštitnim mjerama, Vijeće sigurnosti Ujedinjenih naroda (UNSC) je pokrenuo nekoliko runda ekonomskih sankcija nad Iranom.

Postoji nekoliko razloga zbog kojih je potrebno analiziranje ekonomskih sankcija nad iranskim nuklearnim programom. Prvi razlog se odnosi na činjenicu da je razvijanje nuklearnog programa izazvalo veliku kontroverzu na međunarodnoj sceni. Postoji ozbiljni strah da će Iran u slučaju razvoja svojih nuklearnih potencijala, postati još agresivniji prema svojim susjedima i da će doći do znatne destabilizacije Bliskog istoka kao regije, koja je već sada u velikim problemima zbog nekoliko ratova koji se vode tamo kao i velikog animoziteta između nekoliko ključnih aktera u regiji. Takav rasplet događaja bi mogao dovesti do daljnje proliferacije i natjecanja u razvijanju nuklearnih potencijala od strane drugih država u regiji.

Drugi razlog, s obzirom da je Iran drugi najveći proizvođač nafte u OPEC-u, zbog čega se vjeruje da će nametanje ekonomskih sankcija nad njihovim nuklearnim programom dovesti do daljnjeg povećanja cijena naftnih proizvoda na svjetskom tržištu. Nadalje, Iran je pozicioniran u Perzijskom zaljevu, odmah nadomak Hormuškog tjesnaca, koji je ujedno i glavna ruta za naftne proizvode. Upravo zbog ovih razloga, vlada velika doza nesigurnosti zbog stanja u regiji koja kasnije ima znatan utjecaj na fluktuacije na svjetskim tržištima zbog nametnutih sankcija nad Iranom i njihovom naftnom industrijom. Uvijek je postojala velika opasnost da će se produženje i nametanje čvršćih sankcija nad Iranom dovesti do znatnog porasta cijena nafte u narednim godinama.

Treći razlog, sankcije iako dosta često uspješne su izrazito skup alat u međunarodnim odnosima. Nametanje raznih sankcija, ne stvara samo trošak nad državom nad kojom su podignute, već isto tako stvara dodatni trošak nad onim akterima koji ih nameću. U slučaju da sankcije potraju duže nego što je prvotno zamišljeno, postoji realna mogućnost da će javna i međunarodna podrška za sankcije znatno oslabiti. Sankcije koje su nametnute Iranu su imale direktan utjecaj na stanovništvo iz nekoliko razloga koje ću analizirati kasnije u svom radu, te nisu imale samo štetan i otežavajući utjecaj na razvijanje njihovog nuklearnog programa. Svi prethodno navedeni razlog stvaraju dobar temelj zašto je analiziranje i pisanje ovog rada jedan jako zanimljiv projekt, i u ovom radu mi je cilj podrobnije sagledati ekonomske sankcije koje su nametnute Iranu.

Postoji nekoliko jako važnih značajki koje su povezane sa ekonomskim sankcijama nad Iranom. Najvažnije pitanje ovog rada je do koje mjere su sankcije utjecale na iranski režim u mijenjanju politike koje se odnosi na razvijanje nuklearnog programa. S obzirom da je glavni cilj sankcija promjena određenih politika kroz implementiranje ekonomskih poteškoća, pitanje koje se postavlja koliko je zapravo štete nanoseno iranskoj ekonomiji u tom procesu. S obzirom da je prije godinu dana došlo do promjene u odnosima između zapada i Irana te postupnom uklanjanju sankcija, postavlja se pitanje koliki će uzlet imati iranska ekonomija u narednim godinama te koliko će to utjecati na njen proces razvijanja vlastitih nuklearnih potencijala. Činjenica je da Iranu glavni cilj razvijanje nuklearnog programa, ali ne u vojne svrhe već u mirnodopske svrhe te je to bio glavni razlog spoticanja u komunikaciji između SAD-a i Irana. Naime, godinama vlada velika doza nepovjerenja između dviju država po pitanju upotrebe nuklearnog programa.

Koristeći metodu studije slučaja, analizirati ću do koje je mjere nametanje ekonomskih sankcija imalo utjecaj na promjenu iranske politike oko razvoja nuklearnog programa. S obzirom da je Iran imao znatan napredak u razvoju nuklearnog programa, cilj mi je prikazati utjecaj sankcija nad iranskom ekonomijom. Veliki broj analitičari je proučavao utjecaj ekonomskih sankcija nad Iranom, ali ja ću prikazati ekonomske sankcije i njihov utjecaj od samih početaka tijekom 1980-ih godina do danas, kada se Iran polako vraća na međunarodnu scenu kao jedan od glavnih aktera u regiji koja se godinama nalazi u nestabilnoj situaciji. Vjerujem da sankcije nisu imali presudan utjecaj na zaustavljanje razvijanja nuklearnog programa, odnosno kasnije promjenu uvjeta pod kojima se isti razvija. Sankcije nametnute Iranu imale su utjecaj na ekonomiju, ponajviše u zadnjih nekoliko godina, ali da ni to nije bilo dovoljno da režim odustane od svoje politike razvoja nuklearnog programa. Sankcije nisu dovele do potpunog rasula iranske ekonomije i te zasluge se mogu pripisati iranskom vodstvu koje je uspjelo ublažiti utjecaj sankcija. Činjenica je da, ekonomske sankcije samostalno nisu dovoljno efektivne u zaustavljanju Irana u razvoju nuklearnog programa, te se može ustvrditi da je SAD sa svojim zapadnim partnerima doživio relativan neuspjeh u svojim namjerama da onemogućiti iransku ekonomiju.

Ovaj rad je organiziran na način, da sam u prvom poglavlju prezentirao i analizirao teoretski okvir iza pojma ekonomskih sankcija. Drugo poglavlje će analizirati kronološki pregled važnih

ekonomskih sankcija koje su nametnute od strane SAD-a protiv iranskog nuklearnog programa. Iako je u početku samo SAD bio glavni akter u nametanju sankcija kasnije su mu se pridružile i druge zapadne države. U trećem poglavlju pokušati ću analizirati utjecaj ekonomskih sankcija nad Iranom i njegovom ekonomijom. Četvrto poglavlje će biti fokusirano na samu uspješnost ekonomskih sankcija u zaustavljanju Irana da postane nuklearna sila. Peto poglavlje će biti fokusirano na proces ukidanja sankcija nad Iranom i analiziranjem potencijala koje iranska ekonomija ima nakon ukidanja istih. Zadnje poglavlje je fokusirano na sumiranje svega napisanog u radu uz glavni zaključak nakon analiziranja ove studije slučaja.

1. TEORETSKI OKVIR

Ekonomske sankcije koriste se kao alat u međunarodnim odnosima već dugi niz godina. Povijesno gledano, sankcije su se koristile u kombinaciji sa vojnom intervencijom. U recentnoj povijesti, ekonomske sankcije se koriste samostalno kako bi se ostvarili određeni ciljevi u međunarodnim odnosima.

Iako se sankcije uglavnom koriste u suvremenim međunarodnim odnosima, postoji mnogo nesuglasica u akademskim krugovima oko uspješnosti ekonomskih sankcija kao alata za postizanje određenih ciljeva u međunarodnim odnosima. Mnogo ekonomista smatra kako su ekonomske sankcije apsolutno beskorisne. Ipak postoje i drugi koji vjeruju kako ekonomske sankcije mogu biti umjereno uspješni alat u međunarodnim odnosima ako se na kvalitetan način implementiraju. Usprkos svim problemima one su i dalje izrazito popularan alat u međunarodnim odnosima, jer postoji mali broj politika koje se mogu provesti kako bi se regulirali međunarodni odnosi.

Prilikom analiziranja ekonomskih sankcija, važno je ustanoviti što to zapravo sačinjava ekonomske sankcije. Mnogi analitičari i znanstvenici su definirali ekonomske sankcije na različite načine. Hufbauer, Schott, i Elliot, koji su često smatrani kao glavni autoriteti u proučavanju sankcija, definiraju ekonomske sankcije kao „namjerni, državno- inspirirana prijetnja, ili povlačenje standardnih trgovinskih ili financijskih odnosa“.(Hufbauer i sur., 1990:2) Pod „standardnim“ odnosima se smatra situacija u kojoj bi financijska suradnja bila realizirana pod normalnim uvjetima bez ikakvih zadržki. Drugim riječima, smatraju kako su ekonomske

sankcije alat kojim se uvode restrikcije za normalnu trgovinu ili financijske odnose između država.

Baldwin je jedan od autora koji je ponudio malo konkretnije objašnjenje i definiciju ekonomskih sankcija. On smatra kako su ekonomske sankcije dio državništva koje idu zajedno sa neekonomskim instrumentima kao što su diplomacija i propaganda (Baldwin, 1985:36). U zadnje vrijeme znanstvenici daju statističkim podacima kako bi se kvalitetno definirale ekonomske sankcije. Marinov je jedan od tih znanstvenika koji definira ekonomske sankcije kao „restrikcije na uobičajenu ekonomsku razmjenu kako bi se promijenilo ponašanje određene države“ (Marinov, 2005: 15).

Zapravo, može se slobodno zaključiti kako sve dosada definicije imaju jednu glavnu karakteristiku kod ekonomskih sankcija, a to je nametanje velikih troškova kako bi država promijenila svoju politiku. Ekonomske sankcije su uglavnom pokreću protiv države koja se upušta u ponašanje koje nije prihvaćeno u međunarodnoj zajednici. Takvo ponašanje može biti povezano sa unutrašnjim problemima u državi ili sa konfliktima koji dolaze do izražaja na međunarodnoj sceni. Nadalje, sankcije mogu biti nametnute od strane jedne države, grupe država ili organizacije. Isto tako, treba napomenuti kako nisu sve sankcije negativne. Sankcije iza sebe mogu imati pozitivne efekte, kao što su pružanje ekonomske pomoći državi, podizanje već nametnutih sankcija i uspostavljanje preferencijalne trgovinske razmjene sa državom.

Postoje različiti tipovi ekonomskih sankcija. Hufbauer razlikuje tri tipa ekonomskih sankcija u svojoj knjizi „Economic Sanctions Reconsidered“. Država koja nameće ili prijeti sankcijama želi izazvati patnju državi nad kojom se nameću sankcije, kroz uništavanje ekonomskih potencijala u državi, zabranom izvoza, restrikcijom uvoza i koćenjem financijskih aktivnosti. Restrikcijama povezanim za uvoz je glavni cilj zabrana pristupa važnim resursima i robama državi nad kojom se nameću sankcije. Ograničenja povezana s izvozom koriste se kako bi se umanjila mogućnost zarade države koja se nalazi pod sankcijama. Financijske sankcije imaju jedan cilj, a on je nanošenje štete kroz nametanje dodatnih troškova, onemogućavanje kreditiranja i otežavanje financijskih transakcija.

Ekonomske sankcije se koriste kako bi se postigli razni ciljevi u međunarodnim odnosima. Prema pisanju Kaempfera i Lowenberga, sankcije se koriste kako bi se postigla tri cilja. Prvo,

sankcije se nameću nad državom, za čiju politiku se smatra da nanosi prijetnju drugim državama koje onda postaju glavni akteri u implementiranju sankcija. Drugo, ekonomske sankcije se mogu koristiti iz moralnih i ideoloških razloga. Najbolji primjer sankcija koje se baziraju na određenim moralnim pravilima je primjer sankcija koje se nametnute Južnoafričkoj Republici zbog politika koje su bile aktivne u vrijeme aparthejd. Treće, sankcije se mogu koristiti u trgovinskoj politici kao odgovor na nepovoljne trgovinske politike koje zastupa država nad kojom se nameću sankcije.

Ekonomske sankcije se uglavnom nameću kako bi se kaznilo neprihvatljivo ponašanje, one se isto tako mogu koristiti kako bi se ostvario neki drugi relevantni cilj. Sankcije mogu poslužiti kao upozorenje za ostale države koje su potencijalno opasne, ili vode politiku koja nije prihvatljiva među ostalim članovima u međunarodnoj zajednici. Hufbauer, Schott, Elliot i Oegg uspoređuju motive koji stoje iza sankcija sa ciljem koji su prisutni u kaznenom pravu. „Paralele koje povlače između motiva za uspostavu sankcija i tri osnovna načela kaznenog prava kao što su kazna, odvratanje i rehabilitacija su nepogrešivi. Države koje nameću, kao države koje zatvaraju, mogu svoju nadu u rehabilitaciji ostaviti nerealiziranom, ali mogu biti jako zadovoljni sa bilo kakvom kaznom i odvratanjem koju su postigli.“ (Hufbauer i sur., 2008:7)

Mehanizam koji se uspostavlja i kroz koji bi sankcije trebale djelovati je relativno jednostavan. Za ekonomske sankcije se očekuje da nametnu dodatne troškove nad određenom državom, te da stvore dodatni politički pritisak unutar države. Očekuje se da će to dovesti do promjene politika od strane državnih dužnosnika i političke elite. Kaempfer i Lowenberg smatraju kako unatoč standardnim tržišnim mehanizmima, sankcije mogu utjecati na političke izbore jer se tim putem utječe na interesne skupine u državi koja je pogođena ekonomskim sankcijama. Prema ovom pristupu analiziranja sankcija, signali kojima se komunicira prema interesnim skupinama u državi su jednako važni kao i sami ekonomski efekti na tu državu.

Ekonomske sankcije kao glavni cilj imaju postizanje različitih političkih ciljeva u zemlji nad kojom se sankcije nameću ali mjerenje samog učinka sankcija nekada nije jednostavno. Upravo zbog toga, mora postojati razlika između ekonomskog efekta sankcija i onoga što proizlazi iz toga ekonomskog utjecaja, kao što je politički utjecaj sankcija. Hufbauer ističe kako uspjeh sankcija zapravo u sebi sadrži dvije epizode: „opseg do kojeg je politički rezultat tražen od strane zemlje pošiljateljice je zapravo ostvaren i zasluge se mogu pripisati sankcijama (nasuprot

ostalim faktorima kao što su vojna akcija ili nedostatak vremena)“ (Hufbauer i sur.,2007:49) Upravo zbog tih razloga,nije dovoljno mjeriti rezultate nastale zbog sankcija. Moramo zaključiti koliko je politički ishod imao utjecaja na sankcije. Takav rasplet zapravo dodatno otežava mjerenje samog utjecaja sankcija.

Veliki dio literature proučava utjecaj ekonomskih sankcija u međunarodnim odnosima. Postoji jako malo konsenzusa oko toga da sankcije stvarno djeluju u globalu ili samo pojedinačnim slučajevima. Mnogi ekonomisti, tvrde da sankcije ne zadaju tolike velike troškove na zemlje pod utjecajem sankcija, te smatraju kako sankcije nisu kvalitetan alat u postizanju ciljeva u međunarodnim odnosima (Kaempfer i Lowenberg., 1992:3). Iako, postoje oni koji smatraju da sankcije imaju djelomičan uspjeh kada je u pitanju promjena politika, Hufbauer, Schott, Elliot i Oegg su analizirali preko 200 slučajeva sankcija te su došli do zaključka kako su sankcije bile djelomično uspješne u 34 posto slučajeva koji su oni proučavali. (Hufbauer i sur., 2007: IX)

Uspješnost ekonomskih sankcija ovisi o nekoliko generalnih faktora. Hufbauer i njegovi suradnici ističu kako uspjeh sankcija najviše ovisi o vrsti ciljeva koji se žele postići u međunarodnim odnosima. Sankcije imaju veće šanse za uspjeh ako država koja ih nameće ima veću ekonomsku i finansijsku moć od države nad kojom se sankcije aktiviraju. Važan čimbenik ako se ekonomske sankcije žele uspješno implementirati ovisi o stupnju međunarodne suradnje među državama koje se zalažu za nametanje sankcija. Ako se veliki broj država pridruže državi koja je pokrenula sankcije, postoji velika šansa da će sankcije ispuniti svoj cilj. Ishod sankcija ovisi o ekonomskoj i političkoj situaciji u državi nad kojom se implementiraju sankcije. Generalno gledajući, postoji opće prihvaćena ideja da će sankcije imati visoki postotak uspješnosti ukoliko je ekonomija države slaba i nestabilna. Najbolji primjer slabe ekonomije je ona koja nije diversificirana te se poglavito oslanja na samo nekoliko vrsti industrije.

Obzirom da postoji jako puno debate vezano za uspješnost ekonomskih sankcija, isto tako ima i jako puno nesuglasica između mnogih analitičara oko uspješnosti ekonomskih sankcija u odnosu na iranski nuklearni program. Iako postoji malo konsenzusa među ekonomistima oko toga da sankcije mogu biti uspješne protiv Irana, SAD, UN i EU su u zadnjih nekoliko godina nametnule čvrste ekonomske sankcije kako bi se usporio ili apsolutno zaustavio razvitak nuklearnog programa. Razina sankcija protiv Irana je dosegla zabrinjavajuću razinu unazad

zadnjih nekoliko godina. U idućem poglavlju prezentirati ću ekonomske sankcije koje su postepeno nametnute Iranu, te njihovu snagu koja se konstantno povećavala kroz godine.

2. SAŽETAK EKONOMSKIH SANKCIJA NAD IRANOM

Vjeruje se kako Iran razvija nuklearno oružje već preko tri desetljeća. Kao službeni potpisnik Sporazuma o neproliferaciji nuklearnog oružja, Iran ima pravo razvijati nuklearni program ukoliko njegova uloga služi za mirovne svrhe. Naspram tvrdnji iranskih dužnosnika, da razvijanje nuklearnog programa služi za civilne svrhe godinama su postojale ozbiljne sumnje među zapadnim državama kako te tvrdnje nisu u potpunosti točne. Iran je kontinuirano i neuspješno pregovarao oko zahtjeva IAEA da smanji obogaćivanje urana na razine koje su dopustive i propisane zakonima.

Postoji mnogo razloga zbog kojih Iran želi postati članica malobrojnih država koje raspolažu nuklearnim programom. Iranske vođe vjeruju kako bi razvoj nuklearnog oružja omogućio Iranu da se nametne kao glavni lider u regiji. (Hufbauer i sur., 2007:145). Nuklearno oružje bi povećalo ugled i moć Irana u regiji što bi dovelo do bolje pozicije za pregovaranje. Iran se osjeća nelagodno u regiji s obzirom da Izrael ima nuklearno oružje. Postoji i ideološki razlozi zbog kojih Iran želi postati nuklearna sila. Razvitak nuklearnog programa bi pomogao da Iran pokaže svoju vojnu i znanstveno moć ostatku svijeta.

Glavni razlog iza ekonomskih sankcije nad Iranom, je kažnjavanje Irana zbog nepoštovanja zakona i pravila koja proizlaze iz Sporazuma o neproliferaciji nuklearnog oružja, te kako bi se pogoršali ekonomski kapaciteti s ciljem zaustavljanja ili barem usporavanja, sve dok ne dođe do promjene vlasti u Iranu koja će biti manje nasilna prema ostalim akterima u međunarodnoj zajednici. Razvijanje nuklearnog programa nije jedini razlog zbog kojega se nameću sankcije Iranu, sponzoriranje raznih terorističkih organizacija je isto jedan od razloga nametanja sankcija. Postoji sumnja kako Iran godinama aktivno sponzorira organizacije kao što su Hezbollah, Hamas i Al Qaeda. Nadalje, Iran je optužen da aktivno podupire režim sirijskog predsjednika Bashara al- Assad koji je u zapadnom svijetu okarakteriziran kao režim koji je aktivno sudjelovao u ubijanju civila i prosvjednika prije početka rata 2011 .godine. Mnoge sankcije su nametnute Iranu zbog navodnog kršenja ljudskih prava u zemlji.

Koristeći ekonomske sankcije kao glavni alat protiv Irana, vjeruje se kako je jedan od glavnih ciljeva SAD-a promjena političkog režima u Iranu. Prijašnji predsjednik Irana Mahmud Ahmadinežad je bio izrazito neprijateljski nastrojen prema zapadu, posebice prema SAD-u. Iako se može zaključiti kako promjena političkog vodstva u Iranu, nije primarni cilj američkih sankcija nad Iranom već zaustavljanje nuklearnog programa. Upravo je promjena vodstva u Iranu naknadno omogućila ukidanje sankcija i poboljšanje određenih odnosa ali o tome ću malo kasnije u ovom radu.

Svih ovih godina upravo je SAD predvodio sve sankcije koje su nametnute nad Iranom. Ove dvije države imaju poprilično antagonističan odnos već dugi niz godina. Iranski odnos sa mnogim europskim državama je dosta povoljan bio mnogo godina. U zadnjih nekoliko godina prije ukidanja sankcija mnogi međunarodni akteri su se pridružili SAD-u implementirajući ekonomskih sankcija Iranu kako bi se onemogućio razvoj nuklearnog programa.

U ovom segmentu svojeg rada, cilj mi je prezentirati sankcije koje su nametnute Iranu kronološkim redom. S obzirom da je SAD bio glavni akter u implementaciji sankcija, a nakon njega UN, smatram kako je važno da se sve sankcije dodatno objasne posebno u onom segmentu koji se odnosi na ekonomsku važnost za Iran. Prezentirati ću glavne sankcije koje su implementirane od SAD-a, počevši od perioda nakon izbijanja revolucije u Iranu. Iako su mnoge sankcije Iranu nametnute od strane UN-a i EU, u ovom eseju se neću previše fokusirati na njih, iako mnogi analitičari smatraju kako su te sankcije nametnute zbog kontinuiranog pritiska od strane SAD-a. Sve sankcije imaju svoju težinu i značaj u ovoj priči ali zbog maksimalne profesionalnosti cilj mi je prezentirati samo one koje su službeno donesene od strane SAD-a.

2.1. SAD I SANKCIJE NAD IRANOM

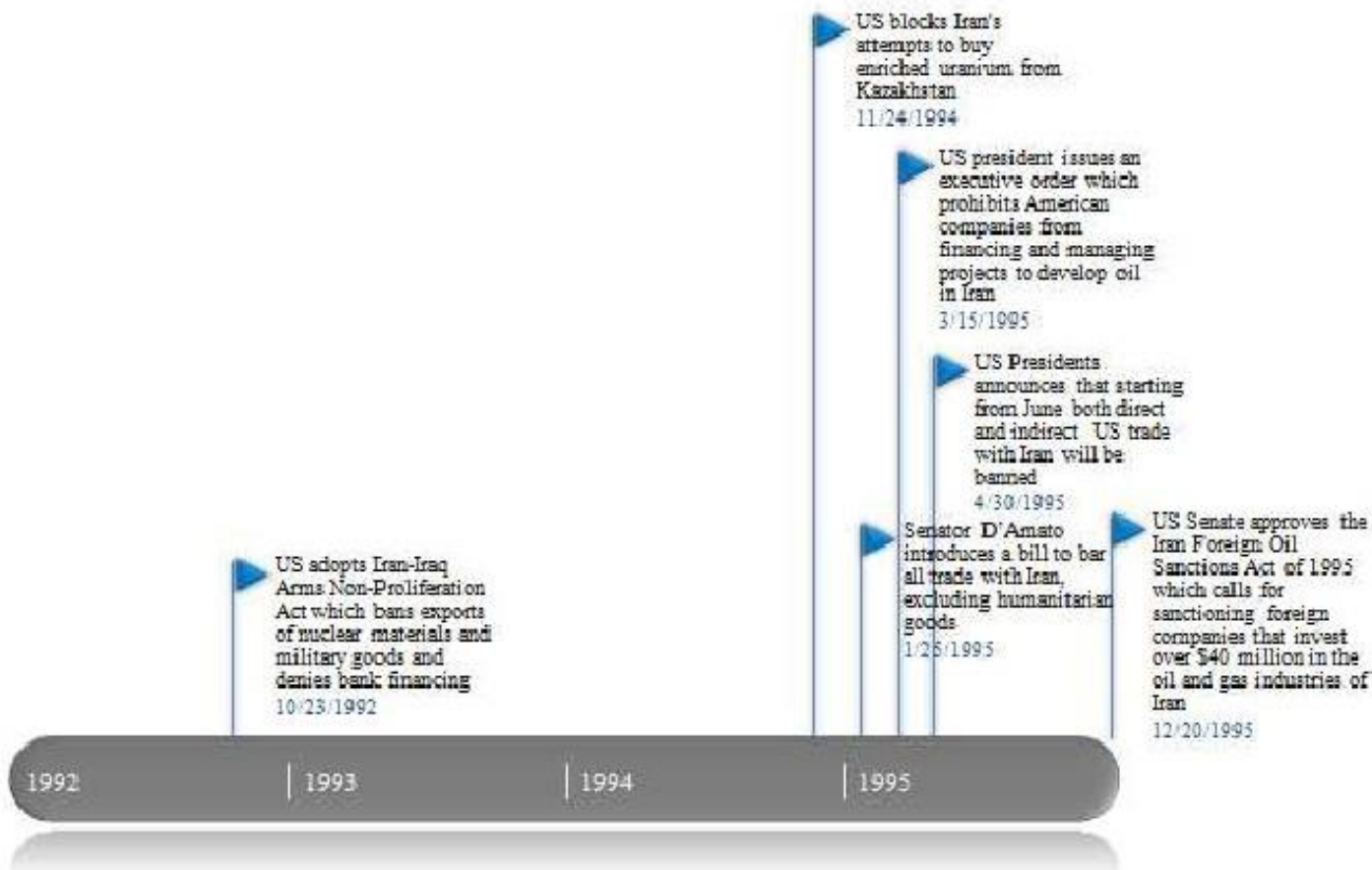
SAD je prve sankcije Iranu nametnuo tijekom iranske talačke krize koja je trajala od studenog 1979. godine do siječnja 1981. godine. Tijekom talačke krize, grupa radikalnih Iranaca, uglavnom studenata, je držala 53 Američka taoča zatvorenima preko 444 dana. Administracija američkog predsjednika Jimmyja Cartera je pokušala spasiti taoce, ali pokušaj je bio bezuspješan. Nakon dugih pregovora taoči su napokon pušteni na slobodu u siječnju 1981. godine na dan Carterove inauguracije za predsjednika SAD-a. Tijekom talačke krize SAD je nametnuo trgovinske i financijske sankcije koje se imale značajan utjecaj na puštanje taoča (Hufbauer i sur., 2007)

1. Prikaz: Američke sankcije nad Iranom za period od 1984 do 1990 godine.

Izvor: Case studies in Economic Sanctions and Terrorism (Hufbauer i sur., 2012)

Nakon bombardiranja američke baze 1983. godine u Bejrutu u kojoj poginulo preko 200 ljudi, SAD je dodao Iran na popis zemalja koje podupiru terorizam te je nametnuo oštrije sankcije. Tijekom 1984. godine, SAD je zabranio uvoz određenih kemikalija u Iran i Irak, nakon što se saznalo da je Irak koristio kemijsko oružje protiv Irana. Iste godine SAD je zabranio izdavanje licenci za izvoz zrakoplova i dijelova za popravke Iranu. 1987. godine, SAD je zabranio izvoz opreme za ronjenje Iranu kako bi umanjio prijetnju koja bi mogla nastati od napada u Perzijskom zaljevu. Nadalje, u skladu sa implementacijom rezolucije 1987. godine u američkom senatu i Predstavničkom domu kongresa u kojoj se tražila apsolutna zabrana uvoza naftnih proizvoda iz Irana, predsjednik Reagan je objavio da na snagu nastupa embargo nad iranskom naftom. Predsjednik je najavio i zabranu izvoza 14 vrsti proizvoda Iranu, koji bi u konačnici mogli poslužiti za vojne svrhe.

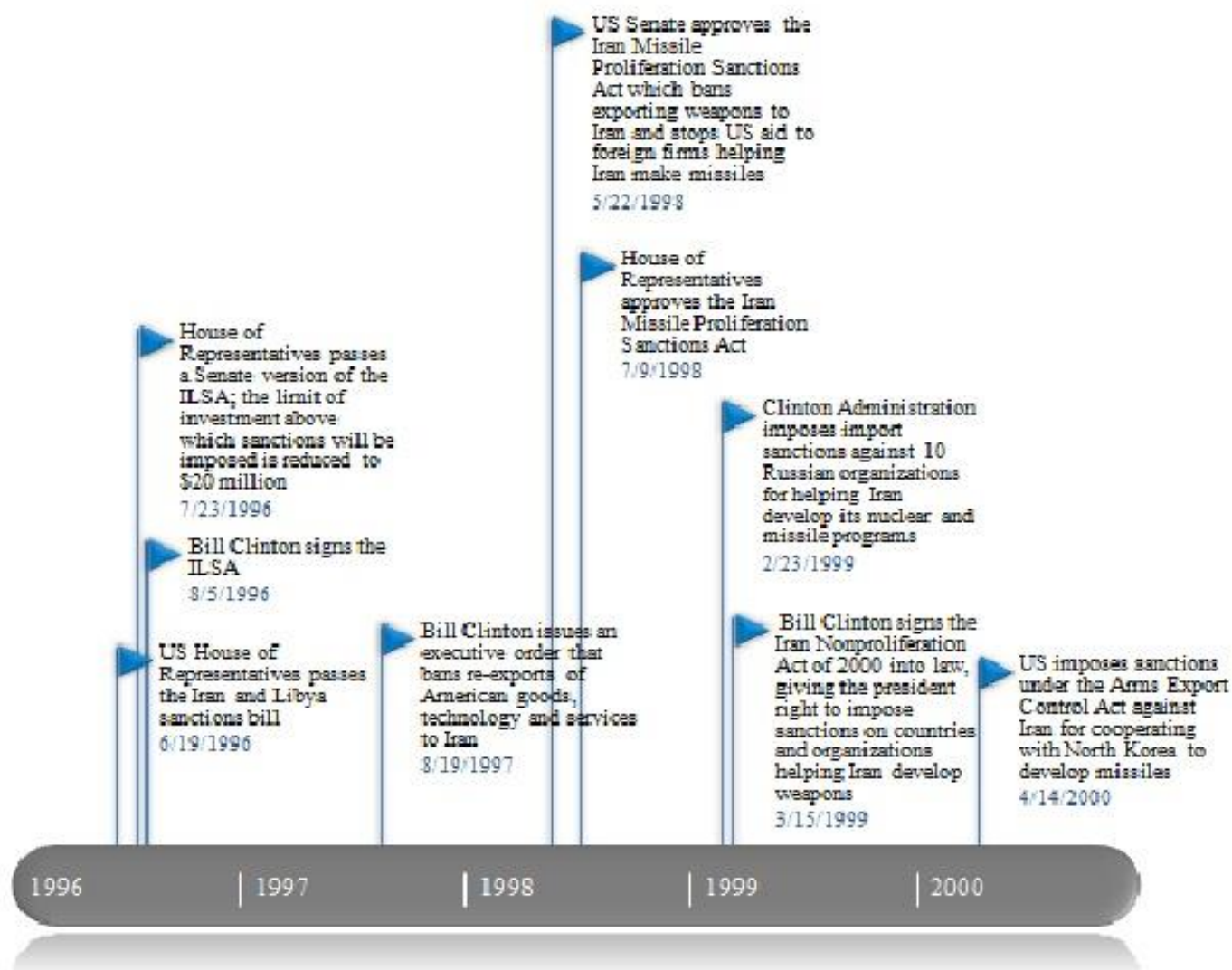

Prikaz 2: Američke sankcije nad Iranom za period od 1991 do 1995 godine

Izvor: Case studies in Economic Sanctions and Terrorism (Hufbauer i sur., 2012)

1992. godine SAD je usvojio Iračko-Iranski neproliferacijski akt (IIANA) koji je proširio restrikcije i zabrane na temelju „Iraq Sanctions Act of 1990“ nad Iranom. IIANA je zabranjivala izvoz vojne robe Iranu. Također je prestala sa pružanjem financijske pomoći iranskim bankama. Sredinom 1990-ih, SAD je odlučio poduzeti što više mjera kako bi se zaustavio ili znatno usporio iranski nuklearni program. Nakon uspješnog zaustavljanja Irana da kupi obogaćeni uran od Kazahstana tijekom 1994 godine, SAD je obustavio sve trgovinske odnose sa Iranom tijekom 1995 godine. Od tog perioda pa sve do ukidanja sankcije, SAD je nametnuo mnoštvo ekonomskih sankcija koje su direktno ciljale iranski energetske sektor s ciljem usporavanja ekonomije. Predsjednik Clinton je izdao direktnu naredbu 1995.godine koja direktno zabranjuje američkim kompanijama sudjelovanje u programima koji su povezani sa istraživanjem nafte u Iranu. Pred kraj 1995.godine, Clinton objavljuje kako se sva direktna i indirektna trgovina sa

Iranom trajno obustavlja. Bitna stvar koja se desila krajem 1995.godine je donošenje zakona od strane američkog Senata, u kojemu je propisana granica inozemnih investicija koje ne smiju biti više od 40 milijuna dolara jer onda padaju pod utjecaj sankcija. Ovaj zakon se prije svega odnosi na naftnu i plinsku industriju Irana. Kasnije je isti zakon dodatno proširen, te su implementirana ista pravila za Libiju.

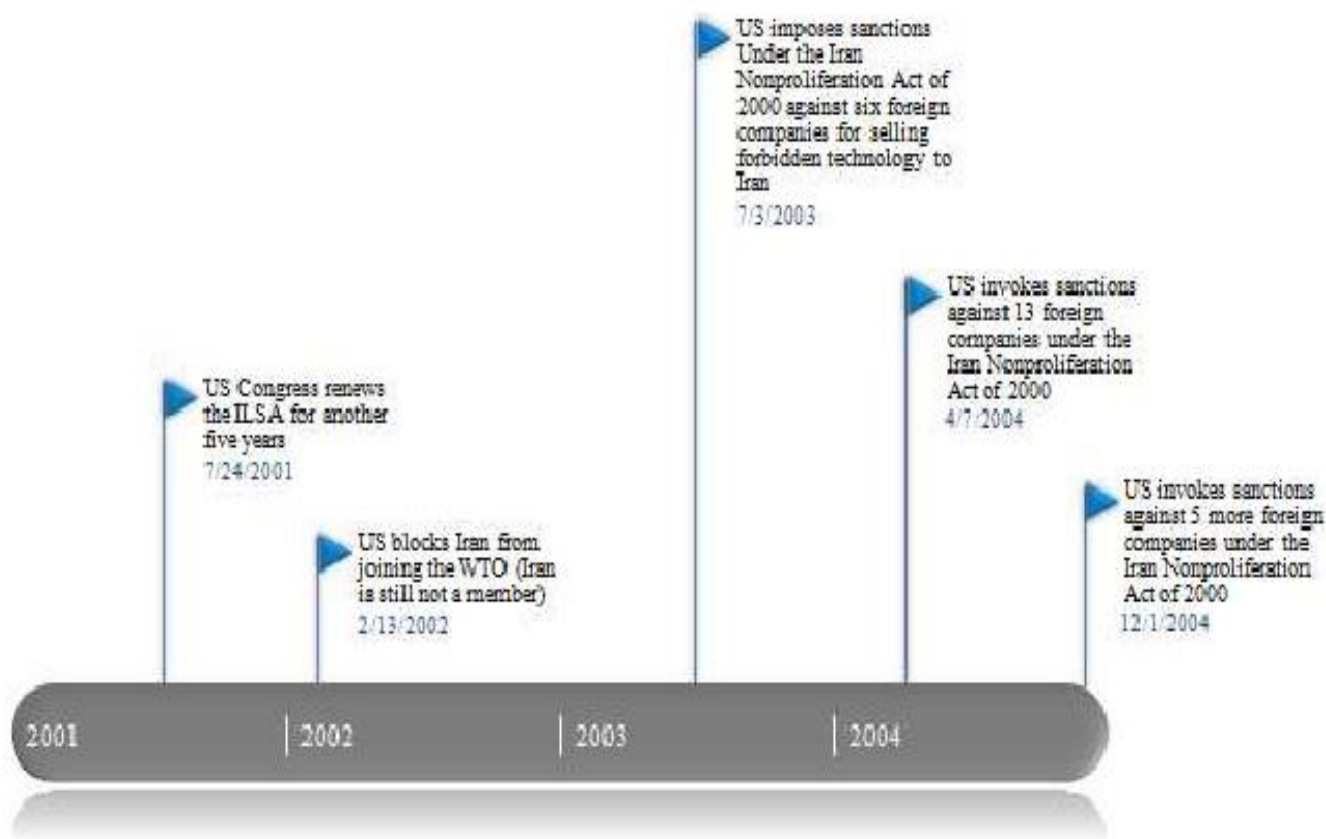
Prikaz 3: Američke sankcije nad Iranom za period od 1996 do 2000 godine.

Izvor: Case studies in Economic Sanctions and Terrorism (Hufbauer i sur., 2012)

Sredinom 1996 godine, Zastupnički dom SAD-a, izglasao je novi zakon sa sankcijama koji se odnosio na Iran i Libiju. Ukratko nakon toga Američki senat je isti zakon potvrdio koji je kasnije postao poznat pod nazivom „Iran and Lybia Sanctions Act“ (ILSA). Tijekom 2006 godine iz ovog zakona je isključena Libija nad kojom su se sankcije postepeno ukinule. ILSA je omogućavala sankcije nad inozemnim kompanijama. Glavni cilj ovog zakona je ograničavanje inozemnih investicija u Iranu na 20 milijuna dolara.

Godinu dana kasnije, tijekom 1997 godine, predsjednik Clinton je izdao izvršnu naredbu kojom se striktno zabranjuje ponovni uvoz američke robe i usluga u Iranu. 1998 godina donosi novi zakon pod nazivom „Iran Missile Proliferation Sanctions Act“ kojemu je cilj restrikcija ulaganja i trgovine. Novi zakon je direktno zabranjivao izvozne licence za izvoz oružja Iranu. Zakon je isto tako služio za uskraćivanje američke pomoći kompanijama u drugim državama koje su pomagale na bilo koji način Iranu u izradi projektila.

Krajem 1999 godine, došlo je sukoba između Rusije i SAD a glavni razlog je bio narušavanje sankcija koje su nametnute Iranu. Naime, SAD je implementirao sankcije protiv deset ruskih kompanija koje su pomagale Iranu u izradi projektila i nuklearnog programa. Krajem iste godine Bill Clinton potpisuje novi zakon pod nazivom „Iran Nonproliferation Act of 2000 “ koji daje izravne ovlasti predsjedniku da nametne sankcije državama i organizacijama koje pomažu Iranu u izradi projektila i nuklearnog programa. Iako je tijekom 90-ih SAD u suradnji sa svojim partnerima nametnuo veći broj sankcija Iranu i svim akterima koji potencijalno pomažu Iranu na bilo koji način da razvije svoj nuklearni program, Iran je odlučio nastaviti sa razvijanjem vlastitih nuklearnih potencijala, te je isto tako nastavio razvijati vlastite projekte. Iran je tijekom tih godina dobivao znatnu pomoć od strane Rusije i Sjeverne Koreje, što je u konačnici dovelo do sve većeg broja sankcija. 2000 godine SAD donosi novi zakon pod nazivom „Arms Export Control Act“ u kojemu su nametnute dodatne sankcije Iranu zbog suradnje sa Sjevernom Korejom i pomoći koju je dobivala za izradu projektila.

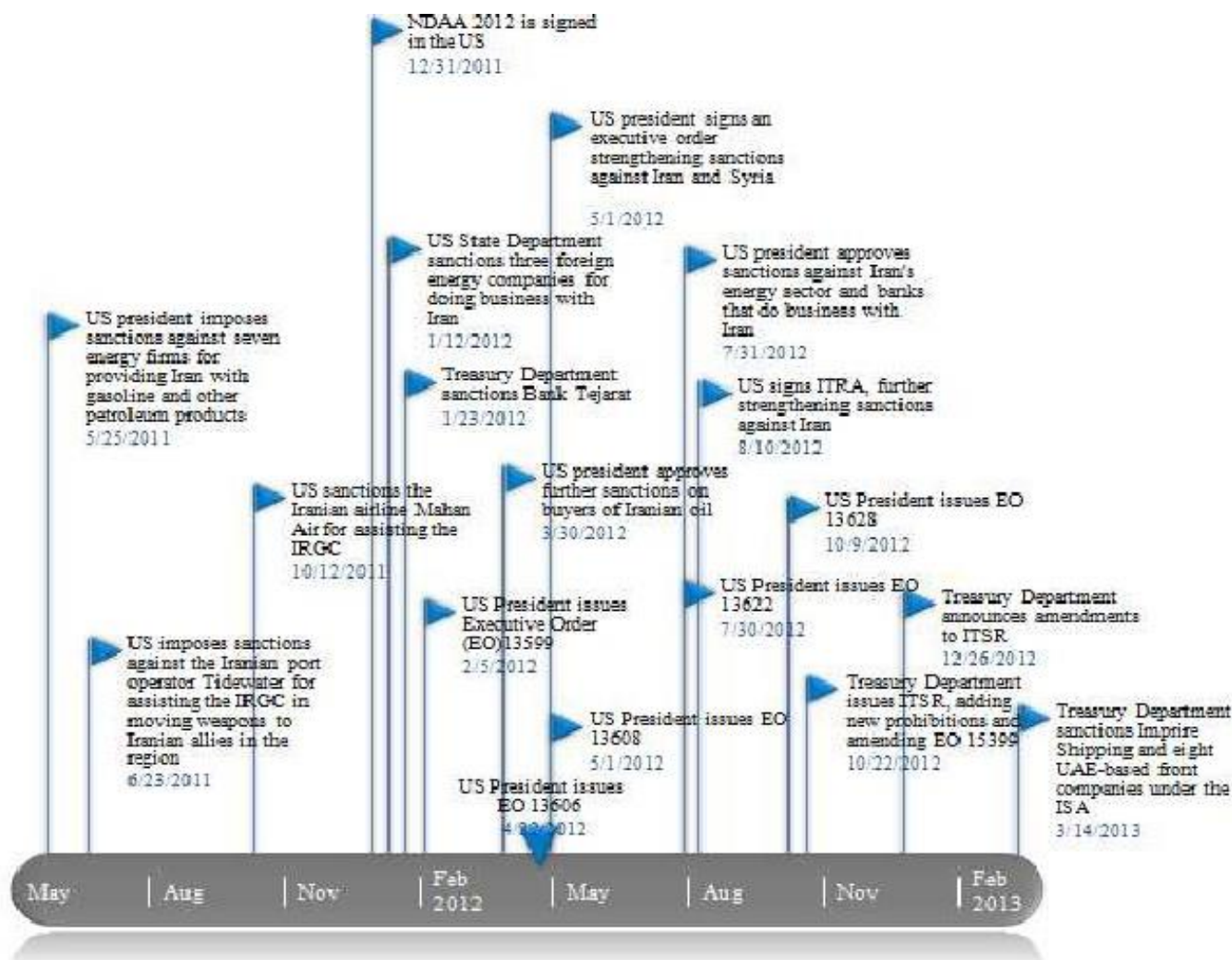

Prikaz 4: Američke sankcije nad Iranom za period od 2001 do 2005 godine.

Izvor: Case studies in Economic Sanctions and Terrorism (Hufbauer i sur., 2012)

Tijekom 2001 godine, SAD je produžio „ILSA“ na dodatnih pet godina. SAD je blokirao Iran u svojem nastojanju da se pridruži Svjetskoj trgovinskoj organizaciji tijekom 2002 godine. Sve do danas Iran nije član te organizacije, te je najveća ekonomija koja nije članica Svjetske trgovinske organizacije. U periodu između 2003 i 2004 godine, SAD je nametnuo sankcije protiv 24 inozemne kompanije za koje se potvrdilo da su surađivale sa Iranom. U lipnju, 2006 godine američko ministarstvo financija je zamrznuo imovinu četirima kineskim kompanijama koje su kontinuirano pomagale u razvoju balističkih raketa Iranu. Američki građani su dobili direktnu zabranu za poslovanje sa kompanijama koje su kažnjene od strane SAD-a. Nadalje, dvije ruske i pet inozemnih kompanija su sankcionirane jer su pružale podršku Iranu u nabavi materijala pomoću kojega bi se u konačnici moglo razviti nekonvencionalno oružje. U jesen 2006 godine, dolazi do zabrane poslovanja između iranske banke Saderat i američkog financijskog sistema.

Iranskog banci je trajno zabranjen pristup američkom finansijskom sistemu. Kao glavni razlog za ove rigorozne zabrane je sumnja da je banka pomagala u transferu nekoliko milijuna dolara terorističkim organizacijama kao što su Hezbollah i Hamas.

Prikaz 5: Američke sankcije nad Iranom za period od 2006 do 2010 godine

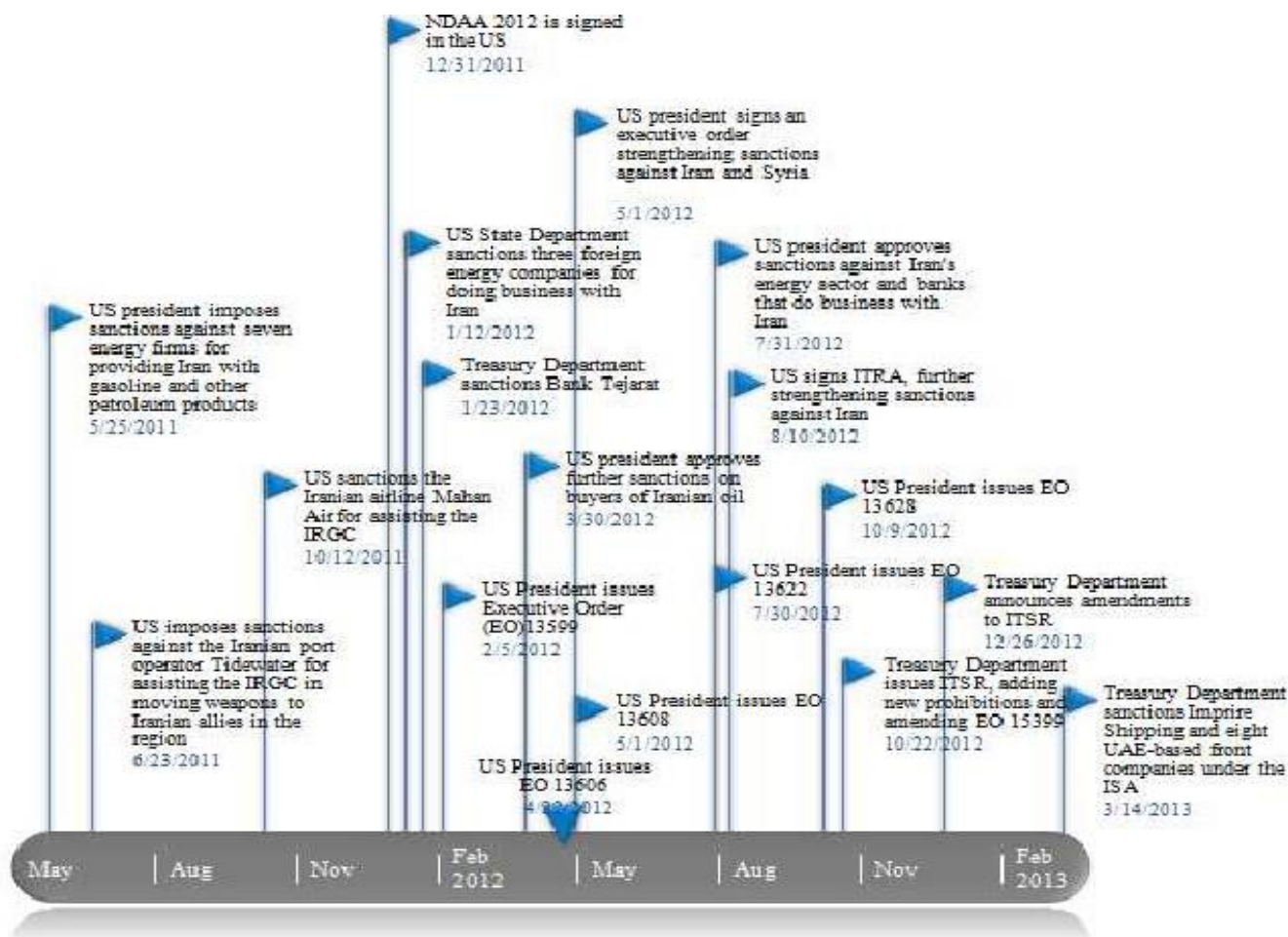
Izvor: Case studies in Economic Sanctions and Terrorism (Hufbauer i sur., 2012)

Početak 2007. godine, američko ministarstvo financija stavlja u blokadu američke banke kako nebi bile uključene u transakcije koje su se događale u ime iranske banke Sepah. U 2008. godini 5 organizacija je uključeno na popis onih entiteta koji podržavaju i pomažu razvoj iranskog nuklearnog programa. Nadalje, američko ministarstvo financija sankcioniralo je iranskog pomorskog prijevoznika ISIL, te je ista kompanija bila u nemogućnosti koristiti usluge

američkih banaka. U 2008 godini, SAD je nastavio dalje sa sankcijama nad Iranom ,te je dodatno proširio sankcije protiv 13 investitora koji su prekršili zakon koji se odnosio na neproliferaciju između Irana, Sjeverne Koreje i Sirije.

Početkom 2010 godine, američki Senat je donio zakon u kojemu se daje apsolutni legitimitet i pravo predsjedniku Obami da nametne sankcije iranskim dobavljačima benzina. Prvog srpnja na snagu nastupa zakon pod nazivom „Comprehensive Iran Sanctions, Accountability and Divestment Act of 2010 ili skraćeni naziv (CISADA). CISADA je u biti produžila veliki broj sankcija i restrikcija koje su već prije implementirane nad Iranom i njihovim nuklearnim programom. Jedini dodatak ovom zakonu je zabrana uvoza iranskih proizvoda koji ne spadaju pod naftne proizvode. U listopadu, 2010 godine ministarstvo financija nameće sankcije protiv iranskog zapovjednika i 4 kompanije koje su povezane sa iranskim rudarskim firmama. Krajem 2010 godine, iranska Revolucionarna garda kao i iranska pomorska kompanija u državnom vlasništvu IRISL, postali su subjekti američkih sankcija.

Sredinom 2011 godine sedam energetske kompanije je sankcionirano od strane SAD-a zbog kontinuiranog opskrbljivanja Irana sa benzinom i ostalim naftnim proizvodima. Tijekom 2011 godine sankcionirano je nekoliko prijevoznih kompanija u Iranu kao što su Mahan i Tidewater Middle East zbog pomaganja u prijevozu oružja u regiji. Na staru godinu 2011 godine, Barack Obama potpisuje „National Defense Authorization Act of 2012“ koji označava novu eru u odnosima SAD-a i Irana jer se ovim zakonom pojačavaju već postojeće sankcije. Zakon striktno zabranjuje inozemnim bankama koje posluju sa Iranom da otvore račune u SAD-u. Uvoznici iranske nafte su se isto tako našli na udaru novih sankcija jer im je savjetovano da smanje kupnju iranskih naftnih proizvoda jer inače im prijetu mnogobrojne sankcije. Ono što je zanimljivo kod zakona u kojemu se zabranjuje uvoz iranske nafte, je činjenica da nije točno specificirano koliki je iznos redukcije koja mora biti poštovan kako ne bi došlo do implementacije sankcija. Procjenjuje se da je otprilike 20 zemalja podržalo zakon, te su odmah umanjili kupovinu iranske nafte.

Prikaz 6: Američke sankcije nad Iranom od 2011 godine pa sve do ukidanja sankcija 2015 godine.

Izvor: Case studies in Economic Sanctions and Terrorism (Hufbauer i sur., 2012)

2012. godina donosi nove sankcije SAD-a nad Iranom. Sankcionirane su tri inozemne energetske kompanije koje su poslovale sa Iranom. Nadalje, američko ministarstvo financija nameće sankcije nad iranskom bankom Tejarat zbog pružanja financijskih usluga akterima koji su direktno uključeni u razvoj iranskog nuklearnog programa kao i programa za razvijanje balističkih projektila. U travnju, iste godine, predsjednik Obama odobrava implementaciju dodatnih sankcija za sve kupce iranske nafte. Obama proširuje ekonomske sankcije u sklopu CISADA zakona, te ova runda sankcija kao glavni cilj ima nanošenje dodatne štete iranskom energetsom sektoru i financijskim institucijama koje posluju sa Iranom. Ove sankcije su pogodile dvije inozemne banke, iz Kine i Iraka, zbog pružanja usluga iranskim bankama koje se

nalaze na crnoj listi. U kolovozu iste godine, na snagu nastupa novi zakon pod nazivom „Iran Threat Reduction and Syria Human Rights Act of 2012“. Ovaj zakon je svojevremeno bio u središtu pozornosti mnogih analitičara i međunarodne zajednice jer njegovom implementacijom došlo do znatnog povećanja sankcija protiv Irana. Vjerojatno i najzanimljiviji segment ovog zakona je zabrana bilo kakvih transakcija između inozemnih podružnica od američkih kompanija i Irana. Zakon je dodatno pojačao sankcije protiv iranskog naftnog i plinskog sektora.

U listopadu 2012 godine, američko ministarstvo financija je implementiralo novi zakon koji je stupio na snagu pod nazivom „Iranian Transactions and Sanctions Regulations (ITSR). Ovaj zakon je dodao nove zabrane u poslovanju između inozemnih aktera i Irana. U prosincu 2012 godine, uvode se dodatni amandmani u već postojeće zakone pomoću kojih se zabranjuje inozemnim akterima koji su u vlasništvu ili pod upravom američkih državljana da surađuju sa iranskom vladom i osobama koje spadaju pod jurisdikciju iranske vlade. (Ryan i sur., 2013). U ožujku 2013 godine, američko ministarstvo financija sankcioniralo je kompaniju pod nazivom „Impire Shipping“ i još osam drugih kompanije koje su smještene u UAE zbog prebacivanja i sakrivanja iranskog tereta. Dvije firme su kažnjene zbog pružanja usluga osiguranja iranskoj nacionalnoj tankerskoj kompaniji NITC.

2012 godina je obilježena sa nekoliko izvršnih zapovijedi potpisanih od strane američkog predsjednika Obame, u kojima se dodatno zaoštravaju i pojašnjavaju sankcije nametnute protiv Irana. Početkom veljače, predsjednik Obama potpisuje izvršnu zapovijed pod nazivom 13599 u kojoj se blokira sva imovina iranske vlade, iranske centralne banke i ostalih financijskih institucija. Dva mjeseca kasnije potpisana je izvršna zapovijed 13606 u kojoj se optužuje Iran za direktno kršenje ljudskih prava. Zanimljivost kod ove naredbe je ta da sve kompanije koje se bave informacijskom tehnologijom moraju voditi brigu o tome da iranska vlada ne koristi njihove proizvode za daljnje kršenje ljudskih prava. Prvog svibnja predsjednik Obama potpisuje novi dokument, pod nazivom „Izvršna naredba 13608“, koja za glavni cilj ima dodatno jačanje mnogih sankcija protiv Irana i Sirije. 30. srpnja označava implementaciju novog dokumenta pod nazivom „Izvršna naredba 13622“ koja je usmjerena prema akterima koji na bilo koji način surađuju sa iranskom naftnom kompanijom (NIOC) i sa još nekoliko naftnih kompanija. Zadnja izvršna naredba pod nazivom 13628 je potpisana u listopadu te je dodatno specificirala uvjete pod kojima inozemne podružnice američkih kompanija mogu biti sankcionirane.

3. UTJECAJ EKONOMSKIH SANKCIJA NA IRANSKU EKONOMIJU

Iranska ekonomija se opisuje kao tranzicijska ekonomija. Takav opis iranske ekonomije su dali stručnjaci iz MMF-a. Tranzicijska ekonomija je ekonomija koja i dalje u procesu prijelaza iz centralno-planirane prema tržišnoj ekonomiji (Jbili, Kramarenko i Bailien.,2007). Veliki postotak iranske industrije je privatiziran, iako vlada Irana je i dalje u vlasništvu većine teške industrije u zemlji (Hooglund, 2008).

Mnogi ekonomisti i analitičari smatraju kako je najveći problem iranske ekonomije njezina visoka neučinkovitost. Administrativne kontrole i izdašne državne subvencije su tijekom svih ovih godina znatno utjecale na državnu blagajnu te su je dobrim dijelom ispraznile. Veliki problem u daljnjem razvijanju ima rašireni nepotizam i korupcija, te su to razlozi koji koče daljnji razvitak gospodarstva i ekonomskog rasta. Transparency International, nevladina organizacija koja je posvećena otkrivanju i borbi protiv korupcije, rangirala je Iran visoko na svojoj listi kao jednu od država koja ima značajan problem s korupcijom. Iran se tako našao na 43 mjestu od sve skupa 176 država za 2012 godinu. U istom rangu sa Iranom su se našle države kao što su Rusija, Honduras, Kazahstan i Gvajana. Ekonomisti vide veliki problem i u iranskom bankovnom sistemu. Procjenjuje se da je otprilike 18 posto financijskih sredstava u iranskom bankarskom sustavu neiskoristiva odnosno zamrznuta (Amuzegar, 2013).

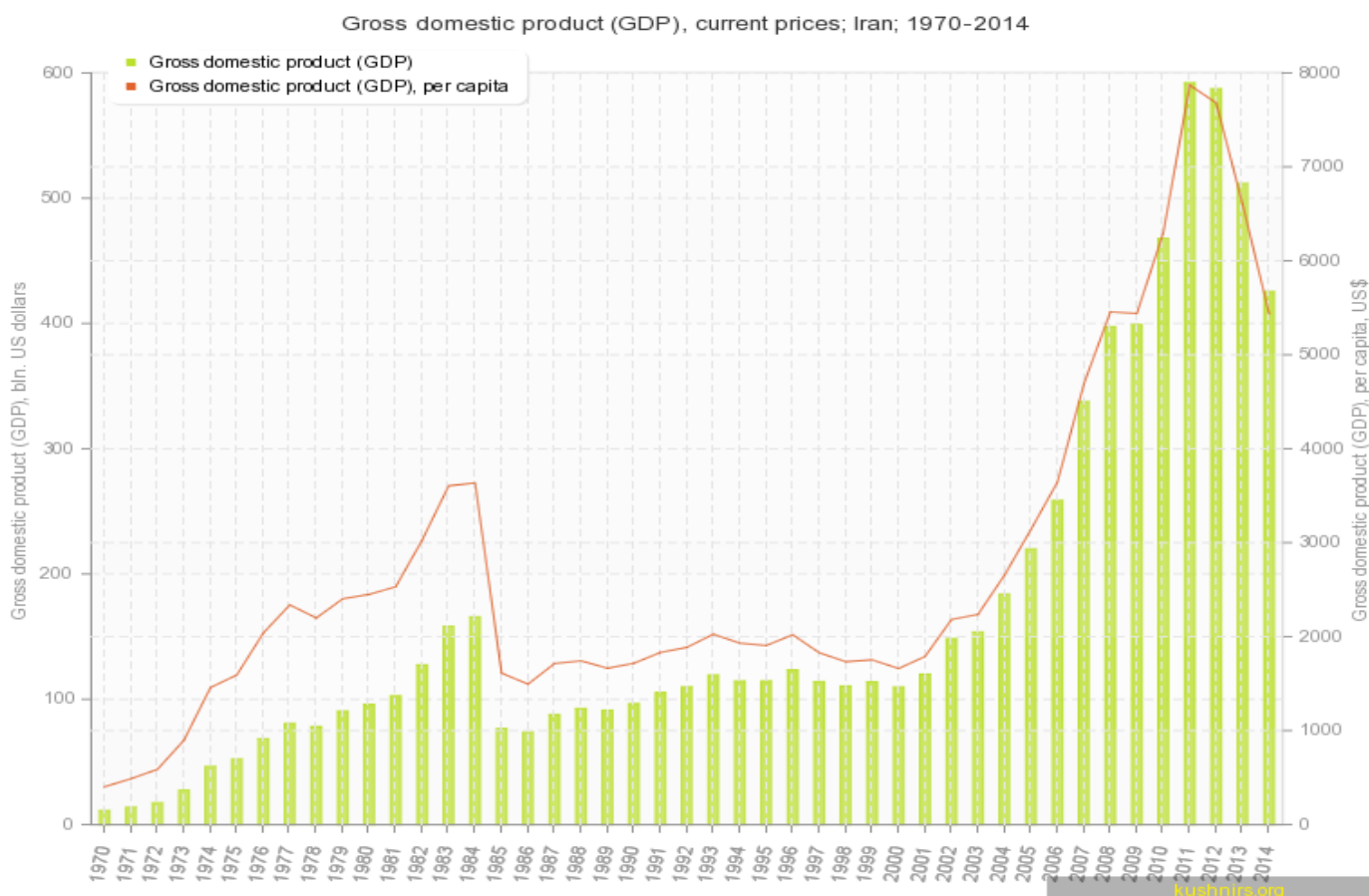
U zadnjih nekoliko godina, ekonomske sankcije koje su nametnute Iranu od strane SAD i ostalih zapadnih partnera su dodatno proširili već postojeće ekonomske probleme u Iranu. Iako sankcije nisu uspjele zaustaviti Iran u razvijanju vlastitog nuklearnog programa kao ni u podupiranju raznih terorističkih organizacija, jedna pozitivna stvar iz nametnutih sankcija je to da je razvijanje nuklearnog programa postalo izrazito skupo za Iran. Sankcije su u konačnici učinile iranski pothvat štetnim za ekonomiju te su se tijekom godina troškovi drastično povećali. Iako se nemože točno potvrditi u kolikoj mjeri, činjenica je da su ekonomske sankcije izazvale probleme za iransku ekonomiju. Ekonomske sankcije koje su nametnute Iranu od strane SAD i ostalih zapadnih partnera su u zadnjih nekoliko godina postale dosta oštrije i snažnije. Iako postoji opći konsenzus da su sankcije stvarno stavile dodatni uteg na već klimavu iransku ekonomiju, i dalje postoji dosta neslaganja u vezi stvarnog utjecaja sankcija, odnosno smatra se da možda ipak ekonomske sankcije nisu glavni razlog za loše ekonomsko stanje Irana. Često se u međunarodnoj zajednici vodila rasprava kako bi se možda ekonomske sankcije trebale ukinuti

nad Iranom i da bi diplomacija trebala preuzeti glavnu ulogu u rješavanju nastalih problema između Irana i SAD-a zbog razvijanja nuklearnog programa.

3.1.GLAVNI MAKROEKONOMSKI INDIKATORI

Sankcije koje su se kroz godine implementirale nad Iranom su definitivno dale dodatni udarac već postojećim ekonomskim problemima u Iranu. Iran je osjećao pritisak koji stvaraju sankcije nad njihovom ekonomijom već dugi niz godina. Kako sam naznačio u prijašnjem poglavlju 2012 godina je bila od izrazite važnosti jer su upravo te godine doneseni zakoni koji su stavili dodatni pritisak nad iranskom ekonomijom te na taj način dodatno pogodili već načetu ekonomiju. Treba napomenuti da su iranski ekonomski problemi isključivo rezultat loših ekonomskih odluka i politika koje su bile dominantne u Iranu dugi niz godina. Nekvalitetno vodstvo i raširena korupcija i nepotizam su faktori koji su imali jako negativan utjecaj na ekonomsko stanje Irana. (Hufbauer i Schott, 2006; Katzman, 2013; Plaut, 2013). Ekonomske sankcije su imale efekt koji ne treba zanemariti ali isto tako ne smije se preuveličavati njihov utjecaj. Ponovno naglašavam, 2012 je godina koja je promijenila odnose Irana i SAD, jer su sankcije bile puno oštrije i specifično su ciljale one sektore u iranskoj ekonomiji koji su najznačajniji za gospodarski rast i prosperitet.

3.1.1.BDP

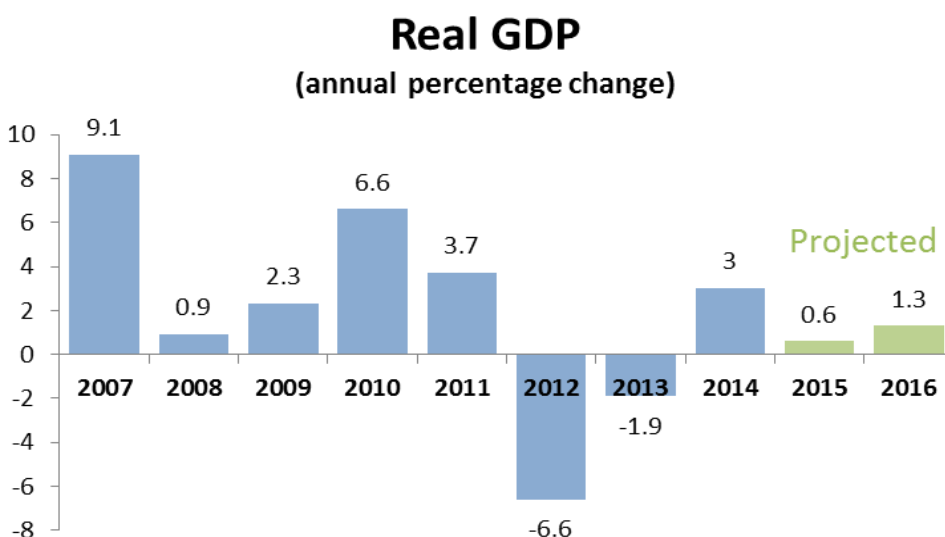
Prikaz 7: Iranski BDP izražen u američkim dolarima

Izvor: Kushnirs.org

Jedan od glavnih ciljeva sankcija koje su implementirane u zadnjih nekoliko godina protiv Irana je bio urušavanje BDP-a. Prikaz iranskog BDP-a, izraženog u milijardama iranskih rijala u periodu od 2006 do 2014 godine daje nam bolji uvid u ekonomsku situaciju Irana prilikom zaoštavanja ekonomskih sankcija. Prema procjenama koje je dao MMF, iranski je BDP doživio pad od 6.6 % u 2012 godini, što je velika razlika naspram 2011. godine u kojoj je iranski BDP imao rast od 3.7 posto. 2012 godina je označavala prvu godinu pada BDP-a u Iranu. MMF je u to vrijeme predviđao daljnje usporavanje rasta iranske ekonomije u 2013 godini ali onda u iduće dvije godine rast ekonomije za 3 posto u 2014 i 0.6 posto u 2015 godini.

Ovi podaci su preuzeti iz baze podataka sa internetske stranice kushnirs.org. Uglavnom su svi podaci preuzeti od strane iranske Centralne banke te se upravo iz tog razloga trebaju uzeti sa

dozom opreza jer postoji realna mogućnost da su netočni. Razlog za to leži u činjenici da je iranska Centralna banka godinama bila jedini izvor ekonomskih podataka za Iran, pa se s obzirom na tu činjenicu postoji pretpostavka da je točnosti određenih podataka upitna. Svjetska banka i OECD se oslanjaju na podatke koje kreira iranska centralna banka te i ove dvije organizacije svoje indikatore temelje na njima.

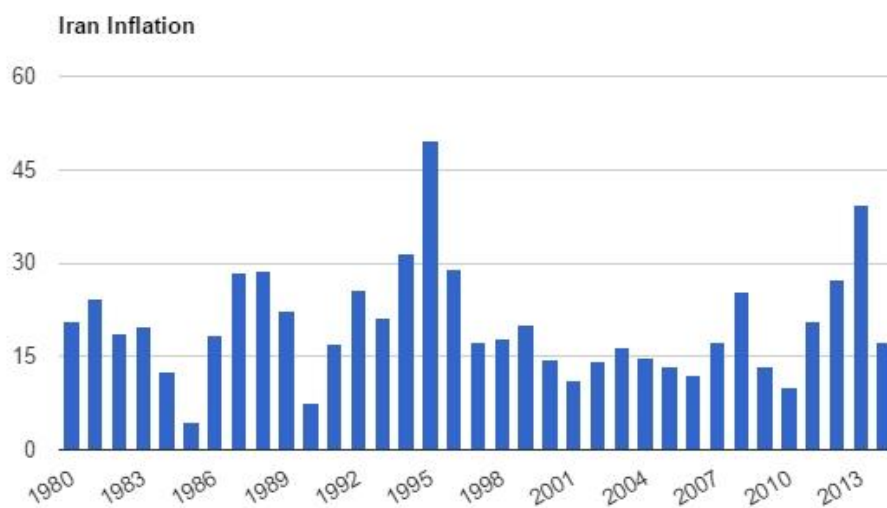

Prikaz 8: Godišnji prikaz rasta BDP-a u Iranu

Izvor: <http://www.statista.com/statistics/294301/iran-gross-domestic-product-gdp-growth/>

3.1.2 INFLACIJA

Ekonomске sankcije su povećale inflaciju u Iranu. Kada je Iran prvi put bio podvrgnut ekonomskim sankcijama pred kraj 1970-ih, prosječna godišnja stopa inflacije je već tada iznosila preko 20%. Od tada Iran je imao promjenjive i visoke stope inflacije. Tijekom 1995 godine, prosječna godišnja stopa inflacije je prelazila 50%. Od tada Iran, svake godine bilježi visoke stope inflacije koje svake godine prelazi dvoznamenkaste brojke.

Source: TheGlobalEconomy.com, The World Bank

Prikaz 9: Prosječna stopa inflacije u Iranu

Izvor: TheGlobalEconomy.com, The World Bank

U 2012. godini, iranska inflacija je prerasla u hiperinflaciju. Koristeći nekoliko izvora podataka, Steve Hanke je procijenio da je godišnja inflacijska stopa u 2012. godini iznosila 110%, što je iznos koji je 3 puta veći od procjene koju je MMF dao. Visoka stopa inflacije je ujedno i glavni razlog masovnih prosvjeda u Iranu tijekom listopada 2012. godine. Nametanje mnogih ekonomskih sankcija i ukidanje državnih poticaja se smatraju glavnim razlozima rasta cijena. Irska vlada je davala poticaje za osnovne prehrambene namirnice, energetske proizvode i režije od početka 1980-ih. Državni poticaji su predstavljali veliki uteg za iransku ekonomiju i stabilnost financijskog sektora. Kao posljedica toga, iranska vlada je donijela odluku da se reduciraju državni poticaji, te su sa tom odlukom krenulo prema davanju poticaja ciljanim grupama. Ukidanje državnih poticaja je pogoršalo iransku inflaciju i nezaposlenost. (Nikou, Plaut, 2013).

Nakon kratkog zastoja i usporavanja, inflacija se opet počela postepeno povećavati u 2013. godini. Dostupni podaci od iranskog Centra za statistiku sugeriraju da je inflacijska stopa iznosila 29.8% u prvoj polovici 2013. godine. Iako, prema pisanju nekih drugih izvještaja, stvarne

stope inflacije su puno veće nego službeni podaci. (Oil sanctions on Iran,2012) . Neki analitičari smatraju kako je stvarna inflacijska stope između 50 i 70% (Katzman,2013:58) .

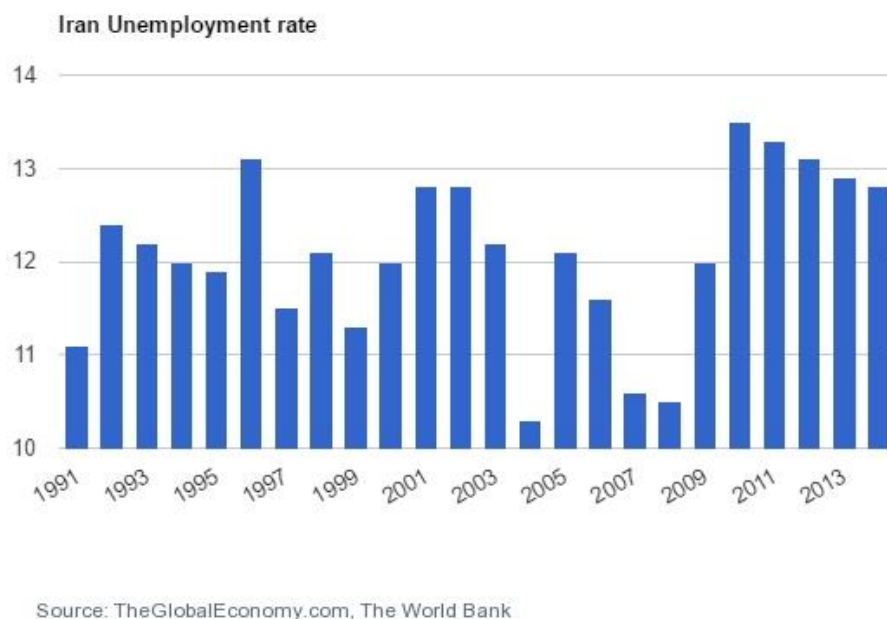
3.1.3 DEPRECIJACIJA VALUTE

Deprecijacija valute i inflacija obično idu ruku pod ruku. Povećana inflacija je rezultirala visokom depreciacijom iranskog rijala. Tržišna vrijednost rijala je izgubila na vrijednosti od početka oštrijih sankcija tijekom 2012 godine. Smanjena vrijednost rijala, je dovela do problema za Iran prilikom uvoza, što je u konačnici uzrokovalo još veći pad vrijednosti te valute. Vrijednost rijala je dosegla apsolutno dno u 2012 godini. U listopadu iste godine, Rijal je jedva preživio apsolutni kolaps. Neslužbena vrijednost rijala je pala na svega 35,000-40,000 rijala za jedan američki dolar, što je bilo otprilike 3 puta veći pad od službenih predviđanja. Pad vrijednosti rijala je bio razlog za masovne prosvjede u Teheranu. Iranska vlada je u relativno kratkom roku smirila prosvjednike, te je oštro zaprijetila da će uhititi sve osobe koje se bave prodajom valuta na ilegalnom tržištu. U travnju, 2013 godine, vrijednost rijala na crnom tržištu je iznosila 35.000 rijala za 1 američki dolar.(Katzman 2013:58).

Dosta analitičara smatra kako je depreciacija iranske valute smanjila rezerve tvrde valute u Iranu (Plaut,2013). Iako, zapravo ni ne postoje pouzdani podaci vezani za iranske inozemne rezerve. Iranski državni dužnosnici tvrde da su državne zalihe, deviznih rezervi ostale iste od 2011 godine, ali se točnost tih navoda ne može u potpunosti potvrditi. Vlada Irana je poduzela razne mjere kako bi obranila tečaj rijala. Iran je održao različite valutne tečajeve za različitu vrstu transakcija. Iranska vlada je čak i uspostavila centar kojemu je cilj uređivanje tečajnih razlika. Isto tako se iranska vlada odlučila suprotstaviti osobama koje ilegalno preprodaju valute na crnom tržištu. Čak i naspram svih mjera koje su implementirane od strane iranske vlade, neslužbene stope tečaja su i dalje ostale izrazito niske. Pojavili su se i problemi zbog iranskih dužnosnika koji su iskoristili nastalu situaciju za generiranje profita zbog razlike u službenim i neslužbenim tečajnima razlikama. (Lakshmanan, Nasser, 2011).

3.1.4 NEZAPOSLENOST

U Iranu je prisutna velika stopa nezaposlenosti u zadnjih nekoliko godina. Prema procjenama i podacima MMF-a, nezaposlenost je porasla 12.34% u 2011 godini, na 12.47% u 2012 godini. MMF procjenjuje da će Iran u narednih nekoliko godina bilježiti još veći broj nezaposlenih. Neki analitičari smatraju da je broj nezaposlenih u Iranu veći od prosjeka koji je prikazan na grafu pod rednim brojem 11(Tait, 2012; George i Hosseinian., 2012).

Prikaz 10: Stopa nezaposlenosti u Iranu za period od 1991 do 2013 godine

Izvor: TheGlobalEconomy.com, The World Bank

Prema istraživanjima Katzmana (2013), stopa nezaposlenosti u Iranu je iznosila otprilike 20% u travnju. 2013 godine. Iz dosta izvora se može zaključiti kako je zapravo nezaposlenost puno veća od službenih informacija i procjena koje je dao MMF. Kao i drugi ekonomski problemi u Iranu, visoka stopa nezaposlenosti je kombinacija loših ekonomskih politika i jednim dijelom posljedica ekonomskih sankcija koje su nametnute Iranu tijekom vremena.

3.1.5 TROŠAK SANKCIJA

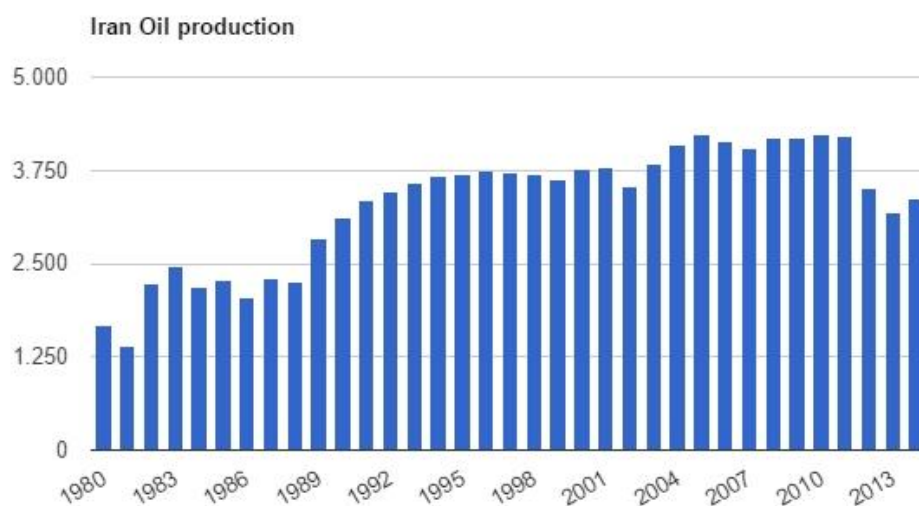
Izračunavanje točnog troška ekonomskih sankcija nad državom nad kojom se nameću, ostaje veliki izazov za mnoge ekonomiste. Hufbauer je istaknuo kako „postoji nekoliko studija koje temeljito definiraju točan trošak ekonomskih sankcija koje su nametnute državi primateljici“ (Hufbauer i sur., 2007: 101). Hufbauer je razvio model koji izračunava gubitak blagostanja u državi nad kojom su nametnute sankcije koristeći pojmove potrošačkog i proizvodnog viška. Prema njegovom modelu, u periodu od 1984 do 2005 godine, američke ekonomske sankcije su Iranu kreirale godišnji gubitak blagostanja u iznosu od otprilike 80 milijuna dolara. Ovaj iznos je apsolutno nevažan ako se usporedi sa iranskim BDP-om u istom vremenskom razdoblju. U periodu između 2006 i 2012, sankcije od strane SAD, UN-a i EU su rezultirale u godišnjem gubitku blagostanja od 5.7 milijardi dolara. To je otprilike 1 do 3 % iranskog BDP-a za razdoblje od 2006 pa sve do 2013 godine.

Promatrajući ova istraživanja, možemo zaključiti kako je utjecaj ekonomskih sankcija nad Iranom bio nedovoljno snažan, što nije izazvalo urušavanje iranske ekonomije. Iran se tijekom godina uspješno prilagođavao ekonomskim sankcijama te je uspio ublažiti njihov utjecaj na vlastitu ekonomiju. Iransko vodstvo je našlo alternativne načine za izvozom nafte. Iran je morao početi osiguravati vlastite pošiljke nafte te je isto tako uspostavljena trampa koja se pokazala izrazito potrebnom i korisnom.

3.2 IRANSKA NAFTNA INDUSTRIJA POD UTJECAJEM SANKCIJA

Nafta je prvi put pronađena u Iranu 1908 godine. Prije revolucije 1979. godine, nafta je bila primarno u rukama zapadnih naftnih kompanija. Nakon revolucije, iranska vlada je zauzela čvrst i zapravo neprijateljski stav prema inozemnim kompanijama te je proizvodnju nafte uzela pod svoje ovlasti. Ustav koji je donesen nakon revolucije, isključivo zabranjuje privatno ili korporativno vlasništvo nad iranskim prirodnim resursima. Sa otprilike 154 milijardi barela nafte, Iran zauzima 4 mjesto na ljestvici država sa najvećim nalazištima nafte u svijetu („Iran“,2013). Ako ove podatke prebacimo u postotke, Iran posjeduje 9 posto nalazišta nafte koja su poznata u svijetu. Samo tri države imaju veća poznata nalazišta nafte u svijetu a to su Venezuela, Kanada i Saudijska Arabija.

Izvoz nafte i plina sačinjavaju Iranu najveći izvor državnih prihoda. Prema pisanju Economist Intelligence Unita, izvor sirove nafte, sačinjavaju otprilike 80% svih izvora prihoda od prodaje nafte, i 50% sveukupnih izvora prihoda iranske vlade. („Oil sanctions on Iran“, 2012). Upravo zbog izrazite važnosti energetskeg sektora za ekonomiju Irana, ekonomske sankcije koje su implementirane u zadnjih nekoliko godina su direktno ciljale iranski energetski sektor. Kroz ekonomske sankcije SAD i njegovi partneri pokušavaju potkopati glavni izvor prihoda za iransku vladu.

Source: TheGlobalEconomy.com, The U.S. Energy Information Administration

Prikaz 11: Proizvodnja sirove nafte

Izvor: TheGlobalEconomy.com, The U.S. Energy Information Administration

Proizvodnja nafte u Iranu je dosegla svoj rekord od 6 milijuna barela dnevno sredinom 1970-ih godina („Oil sanctions on Iran“, 2012). Do danas Iran nije uspio uspostaviti takvu razinu proizvodnje nafte na dnevnoj razini. Tijekom 1980-ih godina prošlog stoljeća, iranska proizvodnja nafte je bila relativno niska s obzirom da je to bio period poslije revolucije a i Iransko-Irački rat je ostavio trajne posljedice koje su imale utjecaj na naftnu proizvodnju tijekom tih godina. Nakon kraja rata 1988 godine, proizvodnja nafte u Iranu je doživjela procvat. 1988

godine proizvodnja je narasla sa 2.24 milijuna barela nafte dnevno na 3.54 milijuna barela 1993 godine. S obzirom na prijašnju situaciju i niži nivo proizvodnje, te godine su bile značajne zbog povećane proizvodnje koja je se ipak kasnije usporila. Vrhunac proizvodnje se dogodio tijekom 2005 godine kada je Iran proizvodio 4.14 milijuna barela nafte dnevno. U idućih nekoliko godina, sve do 2011 godine, proizvodnja nafte je postepeno padala sve do granice od 3.91 milijuna barela nafte dnevno

Pojačane ekonomske sankcije koje stupaju na snagu tijekom 2012 godine imaju negativan utjecaj na iransku mogućnost za proizvodnju i izvoz nafte. Nove sankcije su izazvale drastičan pad u proizvodnji sirove nafte. Sveukupna proizvodnja naftnih proizvoda je doživjela drastičan pad sa nešto više od 4 milijuna barela nafte u 2011 godini na 3.27 milijuna barela nafte tijekom 2012 godine. Većina pada proizvodnje nafte u tom vremenskom periodu se može pripisati ekonomskim sankcijama. („Oil sanctions on Iran“2012; „Iran“, 2013). U ovom vremenskom periodu se može istaknuti jedna zanimljivost koja je povezana sa činjenicom da iako je proizvodnja nafte u Iranu doživjela pad od 17 posto u 2012 godini, sveukupna svjetska proizvodnja nafte je doživjela rast od 2% u istom vremenskom periodu („Sanctions reduced Iran's oil and export revenues“,2013).

Iako je proizvodnja nafte u Iranu u periodu između 2011 i 2012 godine doživjela veliki pad od 17% , veliki problem je ipak bio i izvoz tih naftnih proizvoda jer je u tom segmentu Iran doživio još veći gubitak. U 2012 godini, izvoz sirovih naftnih proizvoda se smanjio na svega 1.5 milijuna barela dnevno, što označava pad od 39 posto. To označava najnižu razinu izvoza nafte od 1986 godine. S obzirom da je se u zadnjih nekoliko godina dogodio znatan pad izvoza naftnih proizvoda, Iran višak nafte skladišti. Iran većinu nafte sprema na vlastite tankere s obzirom da im je onemogućena daljnja prodaja („Oil sanctions on Iran“, 2012: 12)

Veliki problem Iranu su predstavljale sankcije koje se odnose na europske osiguravajuće kuće, te im je time zabranjeno osiguravanje iranskih kompanija. Iran se kontinuirano susretao sa raznim preprekama kada je u pitanju izvoz nafte. SAD u suradnji sa EU je implementirao sankcije pomoću kojih se zabranjuje pružanje osiguravajućih usluga uvoznicima iranske nafte. Glavni razlog za tu vrstu sankcija možemo pronaći u jednostavnoj činjenici da je do 95 posto osiguranja koja pokrivaju pošiljke nafte u svijetu dolaze od strane osiguravajućih kuća u Europi. Nametanje takve vrste sankcije je Iran dovelo u neugodnu poziciju zbog smanjenje mogućnosti

izvoza („Oil Sanctions on Iran“, 2012). Nadalje, nametnute ekonomske sankcije su blokirale Iranu mogućnost da pristupi međunarodnom financijskom sistemu što je uzrokovalo daljnje probleme u prodaji naftnih proizvoda.

Iran se geografski nalazi u Perzijskom zaljevu, pored Hormuškog tjesnaca koji je ujedno i glavna ruta za sve pošiljke naftnih proizvoda. Problemi koji su nastali zbog nemogućnosti Irana da izvozi svoju naftu je dovela do nestabilnosti u cijenama nafte na svjetskim tržištima. Nadalje, iako je izvoz iranske nafte pao od 2012 godine, cijena nafte na svjetskim tržištima nije doživjela značajan rast, štoviše zbog nekoliko faktora kao što je povećana proizvodnja u državama kao što je Saudijska Arabija, došlo je do znatnog smanjenja barela nafte u svjetskim tržištima i to su mogli osjetiti pojedinci kroz niže cijene benzina. Analitičari smatraju kako se ista ili čak manja cijena nafte može pripisati usporavanju svjetske ekonomije, za koju se smatra da i dalje osjeća posljedice nastale od globalne recesije iz 2008 i 2009 godine („Oil Sanctions on Iran“, 2012:15). Obzirom da pad izvoza iranske nafte nije izazvao rast cijena nafte na svjetskim tržištima, pad izvoza je smanjio prihode Iranu. Iran je u 2011 godini uspio zaraditi preko 95 milijardi dolara od prodaje nafte, što je velika razlika naspram 2012 godine kada je iznos zarade bio znatno manji. Obzirom na smanjeni izvoz u 2012 godini, prihod je od prodaje nafte je bio otprilike 65 milijardi dolara što je razlika od 30 milijardi dolara ako se usporedi sa prethodnom godinom.

Važan cilj ekonomskih sankcija nad Iranom je bilo smanjivanje investicija u iranski energetske sektor. SAD i EU su implementirali ekonomske sankcije koje su striktno zabranjivale izvoz tehnologije i opreme koja može poslužiti za istraživanje, proizvodnju i pročišćavanje nafte i plina. SAD je implementirao sankcije koje zabranjuju kompanijama koje su u vlasništvu ili kojima upravljaju Američki državljani da ulažu u različite projekte u Iranu. Iran nije veliki izvoznik plina, ali je SAD ipak nametnuo ekonomske sankcije koje su direktno usmjerene prema plinskom sektoru u Iranu.

Loša poduzetnička klima u kombinaciji sa ekonomskim sankcijama koje direktno ciljaju iranski energetske sektor su obeshrabrile inozemne ulagače i kompanije da ulažu u Iran. Skoro sve zapadne kompanije koje su prije ulagale u iranski energetske sektor su zaustavile svoje operacije, te su postepeno odlazile iz Irana, pritom investirajući svoja sredstva u druge države. Ekonomske sankcije su čak obustavile i u određenim slučajevima u potpunosti zaustavile programe kojima je cilj istraživanje naftnih bušotina u Iranu.(„Iran“ 2013) . Pad investicija u

iranski energetska sektor je bio značajan u zadnjih nekoliko godina. „ Velike investicije u iranski energetska sektor smanjile su se sa prosječne godišnje razine od 20 milijardi dolara u periodu između 2006 i 2009 godine, na svega 3 milijarde u 2010 i 2011 godini. Nadalje, jedan dio investicija je otkazan ili privremeno obustavljen zbog nametnutih sankcija. Financijski problemi koji su rezultat ekonomskih sankcija su izazvali veliku razliku između projekata koji su dovršeni i onih koji nikada nisu pokrenuti je izazvala razliku od 50 milijardi dolara u periodu od 2006 do 2011 godine. (Hufbauer i sur., 2012: 96).

Kada se pogledaju svi podaci koje sam iznio u ovom poglavlju, može se zaključiti kako su ekonomske sankcije izazvale veliki teret na iransku ekonomiju. Naspram štete koju su sankcije prouzročile, one su tek imale djelomičan učinak na ekonomske probleme u Iranu. Većina ekonomskih problema Irana je izazvana od strane vlastitog vodstva i kontinuiranog lošeg upravljanja iranskim gospodarstvom. Upravo ovaj primjer pokazuje kako s razlogom postoji mnogo skeptičnosti oko stvarnog uspjeha ekonomskih sankcija te njihovog utjecaja na promjenu iranske politike razvijanja nuklearnog programa. U idućem poglavlju mi je cilj analizirati stvarnu uspješnost ekonomskih sankcija na promjenu politika Irana. Iran je nastavio sa razvijanjem vlastitog nuklearnog programa što potvrđuje sumnje mnogih analitičara kako ekonomske sankcije kao samostalni alat u međunarodnim odnosima nisu u stanju natjerati države da promjene svoje politike.

4. POGLAVLJE: EKONOMSKE SANKCIJE I IRANSKI NUKLEARNI PROGRAM

U prijašnjem poglavlju sam analizirao utjecaj međunarodnih sankcija nad Iranom, te sam prezentirao razne ekonomske podatke koji pokazuju da, iako su sankcije stavile dodatni pritisak na iransku ekonomiju, nisu bile u stanju u potpunosti uništiti njihovu ekonomiju. Na tragu dosadašnjih istraživanja vezanih za uspješnost sankcija, u ovom poglavlju mi je cilj postaviti kriterij pomoću kojega ću procijeniti uspješnost ekonomskih sankcija nad Iranom u cilju zaustavljanja njihovog nuklearnog programa.

4.1. Dosadašnji uspjeh u usporavanju i zaustavljanju nuklearnog programa

Važan doprinos u istraživanju ove teme je dao stručnjak za Bliski istok Kenneth Katzman koji je rekao da „procjenjivanje uspješnosti američkih i međunarodnih sankcija ovisi o tome koji cilj proučavamo“ (Katzman,2012:41). Najvažniji cilj ekonomskih sankcija nad Iranom, je bila povezana sa prisiljavanjem iranske vlade da surađuje sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju i Vijećem sigurnosti Ujedinjenih naroda kako bi se razvoj nuklearnog programa koristio u isključivo mirnodopske svrhe. Kada se uzmu o obzir svi kriteriji, može se slobodno zaključiti kako ekonomske sankcije nisu imale utjecaja na zaustavljanje iranskog nuklearnog programa.

Iako sankcije nisu bile uspješne u potpuno zaustavljanje nuklearnog programa Irana, može se slobodno ustanoviti kada se pogledaju dosada prikupljeni podaci da su sankcije uspjele djelomično usporiti njegov razvoj. Sankcije su povećale trošak razvoja nuklearnog programa. Iranski nuklearni program je doživio znatan zastoј zbog nemogućnosti pristupa ključnim tehnologijama i opremi koje su potrebne za dodatno obogaćivanje uranija. Naime, Hufbauer ističe kako se „usporavanje iranskog nuklearnog programa može pripisati prljavim potezima kao što su hakerski napadi na nuklearna postrojenja u Iranu“ (Hufbauer i sur., 2012).

Sankcije su uspjele usporiti razvoj nuklearnog programa u Iranu, ali odlučnost iranskog vodstva je dovela do nastavljanja razvoja programa, iako je tijekom 2015 godine nakon mukotrpnih dogovora došlo do uspostavljanja sporazuma koji će ukinuti sankcije ali i promijeniti dosadašnje uvjete koje Iran mora poštovati prilikom razvoja nuklearnog programa.

4.2 Uspješnost sankcija nad Iranom: Buduća istraživanja

Ekonomске sankcije koje su implementirane od strane SAD, UN i EU su kroz godine zadale štetu iranskoj ekonomiji, i to je činjenica s kojom se slaže većina analitičara. Sankcije koje su nametnute od 2012. godine su zadale dodatni udarac Iranu. Kako sam napomenuo prije u svojem radu, sankcije su dodatno pogoršale već ionako nestabilnu ekonomiju te su dodatno prikazale mnoge ekonomske probleme u državi koji prije nisu bili toliko naznačeni. Nadalje, kombinacija loših ekonomskih politika od strane iranskog vodstva je ujedno i ključni problem za iransku ekonomiju, te smatram kako je utjecaj sankcija i dalje preuveličan. Iran je imao dovoljno vremena da se prilagodi nametnutim sankcijama, i to je ujedno i razlog smanjena njihovog utjecaja. Iran je kontinuirano tražio načine da zaobiđe ekonomske sankcije, kako se njihov energetska sektor ne bi dodatno urušio, obzirom da je glavni izvor prihoda iranskoj vladi. Iran je sa svojim partnerima pronašao alternativne načine za izvozom vlastitih naftnih proizvoda („Oil sanctions on Iran, 2012). Mnogi kupci iranske nafte su bili primorani da samostalno osiguraju vlastite pošiljke. Iranska državna naftna kompanija je pokušala zamaskirati vlastite tankere kako se ne bi saznalo njihovo porijeklo. SAD je bio uspješan u identificiranju velikog broja brodova koji su pripadali Iranu, te je SAD nametnuo sankcije protiv kompanija koje su pomagale Iranu u sakrivanju pravog identiteta iranskih tankera. Iran i njegovi partneri su koristili robnu razmjenu obzirom da je to bio jedini način da se ublaži utjecaj ekonomskih sankcija“ (Katzman, 2013).

Smatram kako je izrazito potrebno naznačiti utjecaj koji ekonomske sankcije imaju nad državom koje se nameću, kao i nad onim državama koje ih nameću. Ekonomske sankcije stvaraju oportunitetni trošak koji bi u ovom slučaju značio da su određene države odustale od unosnih poslovnih ugovora sa državom nad kojom su nametnute sankcije. Nadalje, sankcije onemogućavaju kompanijama ulaz na tržište države koja je pod ekonomskim sankcijama što može predstavljati ozbiljan problem ako je ta država glavni proizvođač određene robe. Naposljetku, država koja je glavni zagovarač sankcija mora nagovoriti ostale države da ju podrže u politici nametanja ekonomskih sankcija što može potencijalno stvoriti troškove za te države. U slučaju Irana, SAD je morao uložiti znatan trud u implementaciji međunarodnih sankcija protiv Islamske Republike.

Jako je teško u stvarnim brojkama prikazati trošak koji države imaju ako koriste ekonomske sankcije kao alat za promjenu politike određene države. Bilo bi jako zahtjevno izračunati trošak

sankcija koji imaju SAD i njihovi partneri (The Iran Project, 2012). Kako bi barem pokušao prikazati stvarni trošak koje sankcije mogu potencijalno imati na države koje ih nameću iskoristio sam Hufbauerovu metodu izračuna. Hufbauer koristi grubu procjenu ekonomskog i političkog troška koji su nastali zbog ekonomskih sankcija nad Iranom. Na indeksu koji rangira od 1 do 4 dobit i gubitak zemlje pošiljateljice sankcija, Iranov slučaj je dobio ocjenu 3. Drugim riječima SAD i partneri su imali „manji gubitak“ odnosno trošak u ovom slučaju za sankcije koje je nametnuo SAD za period od 1980 do 2005, i u slučaju sankcija koje su kombinirano nametnuli SAD, EU i UN za period od 2006 godine (Hufbauer i sur., 2012:106-107). Države koje su nametnule ekonomske sankcije Iranu, su morale pronaći druge načine za nabavu nafte, te su obustavljeni ili otkazani mnogi unosni poslovi sa Iranom. Važno je napomenuti da to ipak nije predstavljalo preveliki trošak za države koje su uvele sankcije. To bi se naime promijenilo ako bi cijena nafte na svjetskim tržištima naglo povećala.

Moja analiza je dosada pokazala kako ekonomske sankcije nad Iranom nisu postigle svoj glavni cilj, a to je zaustavljanje razvoja nuklearnog programa. Tijekom godina se učestalo raspravljalo o samoj učinkovitosti sankcija nad Iranom ali i općenito o sankcijama kao alatu u međunarodnim odnosima. Nadalje, htio bi ponuditi svoj doprinos ovoj temi kroz prezentiranje i analiziranje načina koji bi potencijalno mogli natjerati Iran da napusti razvijanje vlastitog nuklearnog programa. Iako su sankcije protiv Irana ukinute te ću o tome napisati nešto više u idućem poglavlju kao i o pozitivnim utjecaju koji će ukidanje sankcija imati na iransku ekonomiju, sada mi je cilj prezentirati 7 faktora koji su potencijalno mogli natjerati Iran da promjeni svoju politiku.

4.2.1. Vrsta i obujam sankcija

Iran je bio pod utjecajem triju vrsta sankcija koje su se odnosile na uvoz, izvoz i financijske sankcije. Nadalje, nisu sve države pokazale potpunu podršku za implementaciju ekonomskih sankcija. Kina, Rusija i Indija su pokazale umjerenu ili gotovo nikakvu podršku za sankcioniranje Irana. Iako je većina država smanjila uvoz iranske nafte, dosada se nije dogodilo da su sve države uvele univerzalni embargo nad iranskom naftom. Iran je oduvijek uspijevaao naći alternativna tržišta za izvoz vlastitih naftnih proizvoda. To znači da utjecaj sankcija nije imao snažan utjecaj na iransku ekonomiju.

4.2.2. Cijena sankcija za iransku ekonomiju.

Kontinuirano se kroz moj rad prezentira ideja da iako su ekonomske sankcije imale utjecaj na iransku ekonomiju, one nisu bile dovoljno jake kako bi se promijenila politika iranskog vodstva. Zaoštravanje sankcije u 2012 godini je uistinu stavilo dodatni pritisak na ekonomiju Irana. Iran kontinuirano pronalazi načine da ublaži utjecaj ekonomskih sankcija te se može slobodno zaključiti kako su dosada bili relativno uspješni u tome. U zadnje 2 godine Iran je pokazao izrazitu sposobnost da se prilagodi sankcijama. „Iran je pronašao način da ublaži utjecaj ekonomskih i političkih utjecaja sankcija. Akteri koji su povezani sa državom otvaraju kompanije za lakše poslovanje te se maksimalno koristi razmjena kao način trgovine. Koristi se pad vrijednosti iranske valute, te se osjeti blagi porast robe koja nije povezana sa naftom, kao što su poljoprivredni proizvodi, minerali i različiti industrijski proizvodi. Utjecajni iranci uveliko investiraju u imovinu kao što su nekretnine.“(Katzman 2013).

4.2.3. Međunarodna suradnja

Međunarodna suradnja po pitanju uvođenja sankcija Iranu se drastično promijenila tijekom vremena. Od početka 1980-ih pa sve do 2005, SAD je bio jedina država koja je glasno zagovarala nametanje sankcija Iranu kako bi se zaustavio razvoj nuklearnog programa i financiranje terorizma. U to vrijeme je bilo malo međunarodne podrške za SAD i ekonomske sankcije su imale mali utjecaj na iransku ekonomiju te samim time i manji utjecaj na promjenu politike. Od 2006 godine, međunarodna suradnja oko implementiranja ekonomskih sankcija Iranu se naglo povećala. UN i EU su se pridružili američkim pokušajima da izoliraju i trajno oslabe iransku ekonomiju.

U zadnjih nekoliko godina postojala je izrazito opsežna međunarodna suradnja oko sankcioniranja Irana, koja nije uključivala države kao što su Kina, Indija i Rusija koje su kontinuirano izražavale negodovanje prema podignutim sankcijama Iranu, čak štoviše Rusija je često pozivala na diplomatski pristup u rješavanju aktualnih problema. Ove države su odbijale implementirati oštre ekonomske sankcije Iranu. Sigurnost i stabilnost Bliskog istoka je bio najveći problem u očima Rusije i Kine kao i vlastita suradnja s Iranom. Većina sankcija koje je nametnuo UN, bili su manjeg obujma kako bi Kina i Rusija odobrile takvu odluku. Prijašnja iskustva govore nam kako je po pitanju sankcija jako teško ostvariti potpunu suradnju svih glavnih trgovinskih partnera države nad kojom se nameću sankcije (Kaempfer, Lowenberg, 1992). Iran u ovom slučaju nije bio iznimka. Obzirom da je nafta tražena roba na svjetskom

tržištu, Iran ima mogućnosti da proda svoju naftu na alternativnim tržištima, što u konačnici donosi izvor zarade iranskoj vladi.

4.2.4 Sposobnost Irana da se suprostavi sankcijama

Mnogi analitičari smatraju kako ekonomske sankcije ne mogu spriječiti bogatije države da razviju vlastite nuklearne potencijale. Smatra se da ako država ima jasno zacrtane ciljeve uz dovoljno financijskih sredstava, ona će uspjeti u svojem naumu da ostvari takav cilj čak i ako je ekonomija u nepovoljnom stanju. Pakistan je uspješno testirao nuklearno oružje iako je ekonomija bila u katastrofalnom stanju (Hufbauer i sur., 2007). Naspram manjem izvozu, visokoj stopi inflacije i konstantnom rastu nezaposlenosti, Iran nije odustao od svoje politike razvoja nuklearnih potencijala. Puno se očekuje od novog vodstva Irana u narednim godinama. Novi predsjednik Rouhani je ispunio svoje obećanje u predizbornoj kampanji te je pomoću niza diplomatskih sastanaka uspio uspostaviti dogovor kojime se ukidaju sankcije Iranu.

4.2.5 Trošak usklađivanja politika Irana

Iran je od početka brinula vlastita reputacija u međunarodnim odnosima, pogotovo ako bi ona bila narušena zbog prihvatanja uvjeta koji su nametnuli SAD i njihovi partneri. Nezavisne države obično vode veliku brigu o vlastitoj reputaciji u međunarodnoj zajednici (Drezner, 1999; Hufbauer i sur., 2007). Iran je od početka smatrao kako su uvjeti koje SAD i njegovi partneri zahtijevaju preveliki i za Iran apsolutno neprihvatljivi. Iran i SAD imaju sad već dužu povijest loših međudržavnih odnosa, koja je bila prožeta oštrom retorikom s obje strane. Iransko vodstvo je često SAD i njegove zapadne partnere oslovljavao kao „apsolutno zlo“ i „neprijatelji Irana“. Oštra retorika je bila puno raširenija za vrijeme vladavine predsjednika Ahmadinežada koji je vrlo često u svojim javnim nastupima imao grube riječi za SAD. Dolazak umjerenog Hassana Rouhanija je doveo do promjene retorike, i puno kvalitetnijeg diplomatskog pristupa. Diplomacija je kao proces u ovom slučaju dovela do postepenog ukidanja sankcija, iako su odnosi Irana i SAD i dalje više o tankoj niti koja je usko povezana uz razvijanje nuklearnog programa.

4.2.6 Utjecaj sankcija na interesne grupe u Iranu

Glavni cilj ekonomskih sankcija je stvaranje raznih ekonomskih problema u državi nad kojom se nameću iste, ali još jedan od ciljeva je da se sankcijama utječe na interesne grupe koje imaju

moć da naprave promjene. Iran se definira kao autoritarni režim u kojemu interesne grupe nemaju snažan ili čak skoro nikakav utjecaj na proces donošenja odluka. Ali je važno raspraviti o javnom mnijenju vezano za razvijanje nuklearnog programa u Iranu. Prema Galupovom istraživanju, u kojemu je intervjuirano 1000 Iranaca, velika većina njih podržava razvoj nuklearnog programa (Younis, 2013). Na postavljeno pitanje, da li Iran treba nastaviti sa razvojem vlastitog nuklearnog potencijala, usprkos pojačanim ekonomskim sankcijama, 63 posto ispitanika je odgovorilo potvrdno, 17 posto je reklo da ne podržava, a 19 posto nije bilo sigurno u to da Iran treba nastaviti razvoj.

Prema istom istraživanju, većina Iranaca vjeruje kako su sankcije naštetile iranskoj ekonomiji. 85 posto Iranaca smatra kako su sankcije imale negativan utjecaj na njihov način života u većoj ili manjoj mjeri. Unatoč negativnom učinku na iransku ekonomiju, ekonomske sankcije nisu uspjele potkopati javnu podršku za iranski nuklearni program. Neki analitičari čak smatraju da su sankcije povećale razinu nacionalizma u Iranu u periodu oštih ekonomskih sankcija.

4.2.7 Dužina trajanja sankcija

Vijek trajanja sankcija isto može imati značajan utjecaj na ishod. Obzirom da je Iran pod sankcijama dugi niz godina, država je uspjela pronaći načine da se strukturalno prilagodi kako bi se umanjio njihov utjecaj. Hufbauer smatra kako sankcije obično imaju veće šanse za uspjeh ako se od početka nametnu na najoštriji način. „Sankcije bi bile djelotvornije na Iran ako bi bile nametnute da maksimalno utječu od samog početka.“ (Hufbauer i sur., 2007: 168). Smatram da je problem u ovoj tezi povezan sa dobivanjem međunarodne podrške za implementaciju snažnih sankcija od samog početka na određenu državu. Sankcije protiv Irana su evoluirale postepeno, jer u početku nije bilo previše volje u međunarodnoj zajednici za takvim činom. To je ujedno i bio razlog za iransku prilagodbu na one sankcije koje su bile implementirane tijekom zadnjih nekoliko godina.

U ovoj analizi sam pokazao kako šanse za uspjehom ekonomskih sankcija nad Iranom nikada zapravo nije ni imala velike šanse za uspjeh. Primarni cilj Irana je razvoj nuklearnog programa, te je iranskog vodstvo od početka imalo negativan stav prema prihvaćanju zahtjeva od strane SAD-a. Promjena vodstva je donijela i do nove paradigme u odnosima Irana i mnogih zapadnih država. Sankcije su ukinute nakon niza diplomatskih pregovora. Iran je na kraju napravio

ustupke ali su i zapadne države ublažile retoriku, što je u konačnici dovelo do nove ere u odnosima Irana i zapada. U zadnjem poglavlju ću analizirati kakav utjecaj ukidanje sankcija može imati na daljnji ekonomski razvoj Irana, obzirom na činjenicu da je nakon ukidanja sankcija veliki broj kompanija praktički čekao u redu da iskoriste priliku za investiranje u Iran. Međunarodni ugled Irana u regiji i svijetu je isto dobio novu dimenziju, te će upravo ukidanje sankcija Iran usmjeriti na put da bude lider u regiji Bliskog istoka.

5. UKIDANJE EKONOMSKIH SANKCIJA IRANU

Ukidanje sankcija će imati značajne kratkoročne i dugoročne utjecaje na iransku ekonomiju. Mnogi analitičari smatraju kako će biti zanimljiv prijelaz Irana iz autarkije i situacije u kojoj je Iran godinama bio pod utjecajem sankcija prema otvorenom tržištu. Iran je pod utjecajem ekonomskih sankcija djelovao zadnjih 30 godina, te se pritom uspio prilagoditi na sankcije koje su se kontinuirano podizale protiv Irana. S obzirom da su se sankcije pojačavale tijekom zadnjih nekoliko godina, jačao je i nacionalizam u Iranu a samim time i retorika je bila oštra. Dolaskom novog vodstva na čelo Irana, predsjednik Rouhani pristupa problemu sankcija na drugačiji način nego njegov prethodnik, te se polako počinje primjenjivati diplomacija kao glavni alat za rješavanje problema oko razvoja nuklearnog programa i ekonomskih sankcija.

14 srpnja 2015. godine pet stalnih članica Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda i EU su postigle dogovor sa Iranom pod nazivom „Joint Comprehensive Plan of Action“ u kojemu bi se osiguralo da iranski nuklearni program bude korišten u isključivo mirnodopske svrhe. 16. siječnja, 2016. godine Međunarodna agencija za atomsku energiju potvrdila kako je Iran implementirao sve mjere povezane sa razvojem nuklearnog programa. Ista agencija je potvrdila kako Iran više nije uključen u razvoj nuklearnog programa te smatraju kako su se poduzele pravovremene akcije od strane svih aktera u ovom sporazumu. Iran je zaustavio svoje centrifuge i ugasio proizvodnju plutonija u svojoj bazi u Araku, dok je istovremeno Rusija preuzela zadaću oko transporta obogaćenog urana. Annex II i Annex V JCPOA sporazuma nalažu ukidanje ekonomskih sankcija od strane SAD-a. To su sankcije koje su implementirane zbog razvoja nuklearnog programa, a povezane su sa financijskim, bankarskim, energetske, petrokemijskim, prijevoznim, automobilskom i brodskom industrijom. EU je u korelaciji sa UN-om oslobodila mnoga sredstva koja su Iranu bila zamrznuta zbog sankcija, te je ukinula mnoge restrikcije koje su bile povezane s financijskim proizvodima i uslugama. Restrikcije koje se odnose na slobodu

kretanja određenih pojedinaca su isto uklonjene. Iako je velika većina sankcija uklonjena od strane zapadnih država, SAD je i dalje zadržao određene restrikcije. SAD je simultano uveo strože sankcije koje ograničavaju kontakt sa američkim državljanima, te su ostavile restrikcije koje se odnose na terorizam i kršenje ljudskih prava. Nadalje, UN je zadržao sankcije koje se odnose na restrikcije povezane s tehnologijom i proizvodima koji bi eventualno omogućili daljnju nuklearnu proliferaciju, dok je SAD ostavio sankcije koje se isključivo odnose na iranski program razvoja balističkih raketa.

5.1 Iranska ekonomija nakon ukidanja sankcija

Nije lako predvidjeti budućnost iranske ekonomije u narednim godinama. Ukidanje sankcija se smatra velikim uspjehom iranskog vodstva, obzirom da će Iran imati opet apsolutni pristup financijskim tržištima i potencijalnim partnerima koji će zasigurno imati veliku želju za ulaganjem u iransku ekonomiju. Energetski sektor će biti tu najviše na dobitku s obzirom da se pomoću njega najviše financira državna blagajna Irana. Izvoz energetskih proizvoda će biti ključan za oporavak iranske ekonomije. Sa 18% rezervi prirodnog plina i 9 % svjetskih naftnih rezervi u svijetu, Iran planira proizvoditi blizu 4 milijuna barela nafte dnevno do ljeta 2016 godine. Ekonomski utjecaj koji će imati ukidanje sankcija, pomoći će Teheranu da smanji inflaciju. Povećana inozemna trgovina i investicije povećati će zaposlenost, osobni dohodak i javnu potrošnju. Pretpostavlja se da će iranska ekonomija i dalje imati velikih problema s korupcijom i nepotizmom. Loše ekonomsko upravljanje će i dalje kočiti potpuni razvoj iranskog gospodarstva, ali postoje pozitivne indicije da bi moglo doći do promjena u tom segmentu zbog dolaska nove vlasti.

Ekonomska integracija Irana na međunarodno tržište i dalje može predstavljati problem za SAD. Nakon uklanjanja većine sankcija, iranska integracija u međunarodno tržište može potencijalno izazvati određene utjecaje koje visoki američki dužnosnici neće gledati blagonaklono. „Kao glavni ulagač u sigurnost svjetskog energetskog tržišta i sigurnosti na Bliskom istoku, SAD imaju veliki interes u načinu vođenja iranske politike u narednim godinama, te postoji strah da će se promijeniti njihova politika nakon dogovora i ukidanja sankcija“ (Rosenberg, Vakhouri, 2015). Iranske vođe su se pokazale izrazito sposobnim da ublaže utjecaj ekonomskih sankcija nad Iranom, iako se pritisak koji je stavljen nad iranskom

ekonomijom povećao u zadnjih nekoliko godina, te se u javnosti počela javljati potreba za uspostavljanjem pregovora sa zapadom i postepenim uključivanjem Irana u međunarodno tržište.

ZAKLJUČAK:

Ekonomske sankcije kao alat u međunarodnim odnosima su predmet proučavanja mnogih znanstvenika i analitičara, zbog kompleksnosti koju sankcije donose u međunarodne odnose. Utjecaj ekonomskih sankcija na iransku ekonomiju i pitanje da li sankcije mogu zaustaviti iranski nuklearni program su godinama bile glavno zanimanje mnogih ekonomista i kreatora politika. Obzirom na jačanje sankcija tijekom zadnjih nekoliko godina, debata oko uspješnosti ekonomskih sankcija se isto intenzivirala. Dok neki smatraju kako su sankcije imale znatan utjecaj, drugi odbacuju takav pristup i vjeruju kako je pokušaj bio beskoristan.

U prijašnjim poglavljima sam pokazao kako su ekonomske sankcije izazvale dodatne probleme iranskoj ekonomiji, koja je već proživljavala probleme zbog loših ekonomskih politika. Nasuprot svim negativnim utjecajima ekonomskih sankcija, smatram kako one nisu uspjele u svojem naumu da Iran promjeni svoju politiku razvijanja vlastitih nuklearnih potencijala. Promjena političkog vodstva u Iranu, i dolazak Hassana Rouhanija je doveo do drugačijeg pristupa u međunarodnim odnosima koji se temelji na pronalasku rješenja kroz dijalog i ustupke, te je upravo to bio ključan moment u ukidanju ekonomskih sankcija Iranu.

Kroz pristup raznim podacima pokazao sam utjecaj koji su imale ekonomske sankcije, te je to bio glavni faktor koji mi je poslužio u istraživanju samog utjecaja sankcija na Iran. Ekonomske sankcije su se tijekom godina dodatno intenzivirale zbog zaoštavanja odnosa između Irana i SAD, te su ostale zapadne države implementirale vlastite sankcije protiv Irana. Dodatni uteg iranskoj ekonomiji osim sankcija, imalo je nekvalitetno vođenje ekonomije od strane iranskog vodstva u godinama dok sankcije nisu bile toliko sveobuhvatne. Nadalje, Iran se godinama previše oslanjao na zaradu od prodaje naftnih proizvoda te one čine 50 posto svih državnih prihoda. Ekonomija koja nije diversificirana je laka meta za nametanje sankcije. Iran je krenuo putem diversifikacije vlastite ekonomije ali to je put koji je težak i potrebno je mnogo godina kako bi se ostvario.

Ukidanje sankcija u 2016 godini, imati će snažan utjecaj na balans snaga na Bliskom istoku, obzirom da Iran pretendira na ulogu lidera i države koja je sposobna kreirati vanjsku politiku unutar vlastite regije. SAD je iskoristio sankcije kako bi ukinuo ili barem usporio razvoj nuklearnog programa Irana. Postoje mnogi razlozi za takvu rigoroznu odluku od strane SAD-a ali najveći se pripisuje očuvanju sigurnosti već nestabilne regije, koja je već više od 10 godina obilježena ratovima i sukobima.

Ekonomske sankcije kao alat za promjenu politika u međunarodnim odnosima ima šanse promijeniti ishod odnosno kurs politike države nad kojom se iste implementiraju, ali to je prisutno u manjem postotku. Smatram kako je i dogovor oko iranskog nuklearnog programa bio rezultat čiste diplomacije koja je na kraju ipak stavila glavni fokus na rješavanje problema u kojemu će sve strane biti u potpunosti zadovoljni. Takav dogovor je doveo do toga da Iran nastavi s razvijanjem nuklearnog programa u mirnodopske svrhe, koje neće imati utjecaja na regiju. Ostale države u regiji neće osjećati strah od masovnog naoružavanja, te u skorijoj budućnosti ne bi trebalo doći do daljnje proliferacije nuklearnog oružja.

Ukidanje sankcija, pomoći će Iranu da preuzme kontrolu nad vlastitim sredstvima koja su godinama ostala neupotrebljiva, te da ih iskoristi za eventualno diversifikacije vlastite ekonomije. Smatram da je ova studija slučaja pokazala da sankcije mogu biti donekle upotrebljive, ali ne u potpunosti jer postoje i drugi faktor koji utječu na promjenu politike u Iranu kao što su podrška naroda, usmjeravanje ekonomije na alternativna tržišta, te političko vodstvo koje je bilo relativno uspješno da ublaži utjecaj sankcija.

Nadam se kako će se u međunarodnim odnosima u manjem broju primjenjivati ekonomske sankcije kao alat za postizanje ciljeva u međunarodnim odnosima a više dijalog i diplomacija. Ne smatram da sankcije moraju biti apsolutno isključene kao sredstvo korištenja, ali bi se trebale primjenjivati samo u iznimnim situacijama u kojima dijalog, komunikacija i diplomacija izgube na snazi. Ova studija slučaja u kojoj su Iran i SAD je pokazatelj kvalitetnog napredka u međunarodnim odnosima, iako su odnosi dviju država i dalje nestabilni ali vjerujem kako će doći do postupne suradnje, prvo po pitanju stabilnosti i sigurnosti u regiji, a onda i trajne suradnje na ekonomskom planu.

POPIS LITERATURE:

1. Baldwin, A. D. (1985). *Economic statecraft*. Princeton: Princeton University Press.
2. Drezner, D. W. (1999). *The sanctions paradox: Economic statecraft and international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Hooglund, E. (2008). *Iran*. Microsoft Student 2009 . Redmond, WA
4. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., & Elliott, K. A. (1990). *Economic sanctions reconsidered: History and current policy* (2nd ed.). Washington, DC: Institute for International Economics.
5. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2007). *Economic sanctions reconsidered* (3rd ed.). Washington, D.C.: Peterson Institute for International Economics.
6. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2008). *Case 74-2 Canada v. India (1974 –76: Nuclear explosion). Economic sanctions reconsidered: Case histories and data* . Washington, DC.
7. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2008). *Case 74-3 Canada v. Pakistan (1974–76: Nuclear safeguards). Economic sanctions reconsidered: Case histories and data* . Washington, DC.
8. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2008). *Case 75-1 US, Canada v. South Korea (1975 –76: Forgo nuclear reprocessing). Economic sanctions reconsidered: Case histories and data* .Washington, DC.
9. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2008). *Case 75-3 US v. South Africa (1975–82: Nuclear safeguards). Economic sanctions reconsidered: Case histories and data* . Washington, DC.
10. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2008). *Case 76-2 US v. Taiwan (1976 –77: Nuclear reprocessing). Economic sanctions reconsidered: Case histories and data* . Washington, DC
11. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2008). *Case 84-1 US v. Iran (1984 – Terrorism, proliferation) Economic sanctions reconsidered: Case histories and data* Washington, DC.

12. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2008). Case 93-1 US, UN v. North Korea (1993 – : Nuclear proliferation). Economic sanctions reconsidered: Case histories and data . Washington, DC.
13. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2008). Case 98-1 US v. India (1998 – 2001: Nuclear weapons proliferation) . Economic sanctions reconsidered: Case histories and data. Washington, DC.
14. Jbili, A., Kramarenko, V., & Bailén, J. (2007). Islamic Republic of Iran: Managing the transition to a market economy. Washington, DC: International Monetary Fund.
15. Kaempfer, W. H., & Lowenberg, D. A. (1992). International economic sanctions: A public perspective. Boulder: Westview Press.
16. Marinov, N (2005, Veljača). An Exclusive statistic: Estimating the relationship between sanctions and success.
17. Martin, L. L. (1992). Coercive cooperation. Princeton: Princeton University Press.
18. Panorama (Ožujak, 2016) Iran: Sharp turn ahead, drive carefully. Coface Economic Publications
19. Rosenberg E., Vakhshouri S. (Lipanj, 2015) Iran's economic reintegration: Sanctions relief, energy, and economic growth under a nuclear agreement with Iran, Washington DC: Center for a New American Security.

Internetske stranice

1. Amuzegar, J. (2013, 8.travnja) Iran's economy facing a challenging year. Middle East Economic Survey.
Dostupno:<http://www.mees.com/en/articles/7347-iran-s-economy-facing-facing-a-challenging-year> (pristupljeno 21.svibnja, 2016)
2. Federation of American Scientists. (2012, 18.Prosinca). Status of World Nuclear Forces.
Dostupno;<http://www.fas.org/programs/ssp/nukes/nuclearweapons/nukestatus.html> (pristupljeno 21. Svibnja, 2016)
3. George, M., & Hosseinian, Z. (2012, September 19). Unemployment mounts as Iran's economy falters. Reuters (S. Fenton, Ed.)
Dostupno:<http://www.reuters.com/article/2012/09/19/us-iran-unemployment-idUSBRE88I0TA20120919> (pristupljeno 12. travnja, 2016)

4. Graham, D. A. (2009, August 27). Not-quite-nuclear nations.
Dostupno: <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2009/08/27/not-quite-nuclear-nations.html> (pristupljeno 12 travnja, 2016)
5. Foster, P. (2013, 9. svibnja). US Congress moves to close Iran sanctions loophole. The Telegraph.
Dostupno: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/iran/10045555/US-Congress-moves-to-close-Iran-sanctions-loophole.html> (pristupljeno 21. svibnja, 2016)
6. Hanke, S. H. (2013). On the failure of the Iranian sanctions. Cato Institute.
Dostupno: <http://www.cato.org/publications/commentary/failure-iranian-sanctions> (pristupljeno 15 travnja, 2016)
7. Hedges, T. (2013, 20. svibnja). What will tighter restrictions on trade in Iran do? Truthdig.
Dostupno: http://www.truthdig.com/report/item/what_will_tighter_restrictions_on_trade_in_iran_do_20130520/ (pristupljeno 5. svibnja, 2016)
8. Hufbauer, G. C., & Schott, J. J. (2006, March). Can Sanctions Stop the Iranian Bomb? Peterson Institute for International Economics.
Dostupno: <http://www.piie.com/publications/papers/paper.cfm?ResearchID=606> (pristupljeno 10. svibnja, 2016)
9. Hufbauer, G. C., Schott, J. J., Elliott, K. A., & Oegg, B. (2012). Case 2006-1 UN, US [EU] v. Iran (2006-: Proliferation). Case Studies in Economic Sanctions and Terrorism. Washington,
Dostupno: http://www.piie.com/publications/papers/sanctions-iran-84-1_2006-1.pdf (pristupljeno 5. lipnja, 2016)
10. Katzman K., Kerr Paul K. (2016, 31. svibnja) Iran nuclear agreement.
Dostupno: <https://fas.org/sgp/crs/nuke/R43333.pdf> (pristupljeno 12 lipnja, 2016)
11. Katzman, K. (2012). Iran Sanctions. CRS R Report for Congress, Congressional Research Service.
Dostupno: <http://fpc.state.gov/documents/organization/187388.pdf> (pristupljeno 5. lipnja, 2016)

12. Katzman, K. (2013). Iran Sanctions. CRS Report for Congress, Congressional Research Service.,
Dostupno: <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS20871.pdf> (Pristupljeno 5. lipnja, 2016)
13. Nikou, S. N. (n.d.). The subsidies conundrum. United States Institute of Peace.,
Dostupno: <http://iranprimer.usip.org/resource/subsidies-conundrum> (pristupljeno 7. lipnja, 2016).
14. Oil Sanctions on Iran: Cracking under pressure? (2012). London: The Economist Intelligence Unit.
Dostupno: http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler?fi=Iran_Oil_Sanctions_WE_B.pdf&mode=wp&campaignid=IranOil2012 (pristupljeno, 15. lipnja, 2016)
15. Plaut, S. (2013, February 21). The collapse of Iran's rial. Institute:
Dostupno: <http://www.gatestoneinstitute.org/3597/iran-rial-collapse> (pristupljeno 7 lipnja, 2016)
16. The Iran Project. (2012). Weighing benefits and costs of international sanctions against Iran. New-York,
dostupno: <http://www.bakerinstitute.org/publications/executive-summary-weighing-the-benefits-and-costs-of-sanctions--against-iran> (pristupljeno 8. lipnja, 2016)
17. Transparency International. (2012). Corruption perceptions index 2012. Berlin.,
Dostupno: http://files.transparency.org/content/download/537/2229/file/2012_CPI_brochure_EN.pdf (pristupljeno 9. lipnja 2016)
18. Younis, M (2013, 7. veljače). Iranians feel bite of sanctions, blame U.S., not own leaders. Gallup. Washington, DC..
Dostupno: <http://www.gallup.com/poll/160358/iranians-feel-bite-sanctions-blame-not-own-leaders.aspx> (pristupljeno 9 lipnja, 2016)
20. U.S Department of the treasury (2016). Guidance relating to the lifting of certain U.S. sanctions pursuant to the joint comprehensive plan of action on implementation day.
Dostupno: https://www.treasury.gov/resourcecenter/sanctions/Programs/Documents/implement_guide_jcpoa.pdf (pristupljeno 9 lipnja, 2016)

Rennack Dianne E. (2015, 10. lipnja) Iran: U.S. Economic Sanctions and the Authority to lift restrictions.

Dostupno: <http://www.refworld.org/pdfid/55a4de8b4.pdf> (pristupljeno 10.lipnja, 2016)

POPIS SLIKA:

Slika 1. Američke sankcije nad Iranom za period od 1984 do 1990 godine.....	14
Slika 2. Američke sankcije nad Iranom za period od 1991 do 1995 godine.....	15
Slika 3. Američke sankcije nad Iranom za period od 1996 do 2000 godine.....	17
Slika 4. Američke sankcije nad Iranom za period od 2001 do 2005 godine.....	19
Slika 5. Američke sankcije nad Iranom za period od 2006 do 2010 godine.....	20
Slika 6. Američke sankcije nad Iranom od 2011 do 2015 godine.....	22
Slika 7. Iranski BDP izražen u američkim dolarima.....	26
Slika 8. Godišnji prikaz rasta BDP-a u Iranu.....	27
Slika 9. Prosječna stopa inflacije u Iranu.....	28
Slika 10. Stopa nezaposlenosti u Iranu za period od 1991 do 2013 godine.....	30
Slika 11. Proizvodnja sirove nafte.....	32

ZAHVALE:

Za kraj ostaju zahvale. Želio bih se zahvaliti svim relevantnim akterima koji su bili dio mojeg procesa obrazovanja na Fakultetu političkih znanosti.

Zahvaljujem se svojim roditeljima, prijateljima i bližoj obitelji na svojoj podršci koju su mi pružili tijekom studiranja na Fakultetu političkih znanosti.

Zahvaljujem se svojem mentoru, prof. dr. sc. Luki Brkiću. Profesor Brkić je bio od velike pomoći prilikom pisanja ovog rada kroz mnoge savjete, primjedbe ali i toleranciju i strpljenje koje je potrebno kako bi ovaj rad bio napisan na najbolji mogući način.